

50

ר י מ ו נ י ם

יובל החמישים לישראל

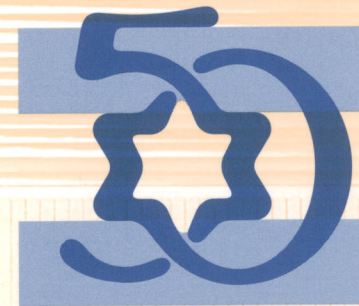
אוניברסיטת תל-אביב

המוזיאון ליהדות, בית כנסת ומרכז למורשת היהדות ע"ש צימבליסטה

ר י מ ו נ י ם
RIMMONIM

50

RIMMONIM

ISRAEL 50 JUBILEE

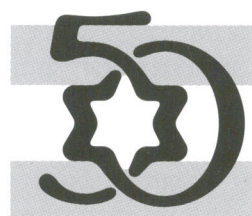
TEL AVIV UNIVERSITY

The Judaica Museum, The Cymbalista Synagogue and Jewish Heritage Center

50

ר י מ ו נ י ם

מבחר רימונים לספרי תורה
מאוסף של משפחה אירופית

יובל החמישים לישראל

אוניברסיטת תל-אביב

המוזיאון ליהדות, בית כנסת ומרכז למורשת היהדות ע"ש צימבליסטה

המוזיאון ליהדות

הקמת בית הכנסת והמרכז למורשת היהדות על שם צימבליסטה באוניברסיטת תל-אביב היא מאורע יוצא דופן מכל הבחינות. בית הכנסת והמרכז נועדים לשמש לא רק מקום תפילה לתלמידים, לסגל האקדמי ולעובדים, אלא גם מרכז רוחני ומוקד לפעילויות שונות, שמטרתן לעודד דו-שיח בין הזרמים השונים בחיים היהודיים הדתיים והחילוניים בזמננו: הרצאות, ויכוחים, סימפוזיונים וכינוסים. חדר עיון במדעי היהדות, שבו ספרייה בסיסית ומערכת מחשבים עם מאגרי מידע שונים, יעמוד אף הוא לרשותם של תלמידים וחברי סגל לקידום לימודיהם במדעי היהדות.

עצם מעצמיו של המרכז הוא המוזיאון ליהדות, האמור לאכסן תצוגות מתחלפות של חפצי יודאיקה ושל מוצגים המדגימים נושאים במדעי היהדות, שהוכנו ביחידות של האוניברסיטה או שהובאו מחוצה לה. בכך יבוא לידי ביטוי ההיבט היהודי-אמנותי במפעל זה של משפחת צימבליסטה. בהיותו חלק ממבנה ארכיטקטוני רב-רושם, פרי תכנונו של האדריכל בעל השם מריו בוטה, תורם המוזיאון ממד אמנותי-אסתטי לפעילויות השוטפות של המרכז למורשת היהדות.

באמצעות התצוגות השונות יסמל המוזיאון גם את הקשר בין יהדות ואמנות ובין יהדות ויופי. קשר זה, שלא תמיד הודגש דיו, חוזר עד אל בית המקדש, שעליו נאמר "אשרי עין ראתה כל אלה", ועוד לפני כן אל המשכן שבמדבר, שלהקמתו נצטווה משה רבנו לכוון צוות של אומנים "חכמי לב" כדי לממש את הצד האמנותי של הבנייה "לכבוד ולתפארת". את ניהול המשימה הזאת הפקיד משה בידי של בצלאל בן אורי, אשר שמו היה לשם נרדף לאמנות, להוראת אמנות ולמרכז לאמנות.

התצוגה הראשונה, "50 רימונים", שבחסות המרכז למורשת היהדות, יש בה סמליות רבה. לא רק משום שהמספר הזה זהה לחמישים שנות היובל של מדינת ישראל, אלא משום שהרימונים מתקשרים עם המסורת האמנותית היהודית למן המשכן ועד עצם היום הזה. במשכן שימשו רימונים קישוט לפאר את מעילו של הכהן הגדול, ובבית המקדש של שלמה המלך עיטרו רימונים את כותרות העמודים. במהלך ההיסטוריה היהודית לדורותיה ועד לימינו אלה, משמשים רימונים מרכיב נכבד בקישוטים המכתירים ספרי תורה. בסמלו את המשכיותה של המסורת האמנותית היהודית, לא תשוער בחירה מתאימה יותר מן הרימון לפתיחת המוזיאון ליהדות של המרכז החדש.

אהרן דותן
ראש המרכז

אוצר התערוכה ועורך הקטלוג: רפי גרפמן

יועץ יודאיקה: וויליאם ל' גרוס

עיצוב והפקת הקטלוג: גילי בל-פרידמן

צילום הפריטים: זאב רדובן

תרגום לעברית: שמעון גלבץ

הפרדת צבעים ולוחות: פוטו-מונטז' בע"מ, תל-אביב

הדפסה וכריכה: דפוס ע"ר בע"מ, תל-אביב

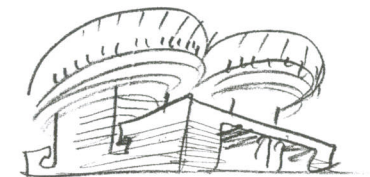
קטלוג מס' 1

מסת"ב 965-90007-1-5

© תשנ"ח – 1998

המוזיאון ליהדות, בית-כנסת ומרכז למורשת היהדות ע"ש צימבליסטה

אוניברסיטת תל-אביב

מאמרי הפתיחה והערות לפריטים

בשפה האנגלית, בגב הקטלוג

קיצורי המידות בעמודי הקטלוג:

ג = גובה; ק = קוטר; ר = רוחב

בעמוד 7 מצויה מפה של תפוצת

הרימונים המוצגים בתערוכה זו

רימונים, למה ומדוע?

מדוע רימונים? זו שאלה שידידים שואלים כמעט תמיד כשהם רואים את האוסף שלנו בפעם הראשונה. אין תשובה פשוטה אחת לשאלה זו. התשובות לה רבות ומורכבות.

הכול מתחיל בדחף האנושי לאסוף, אך השאלה מה לאסוף מסובכת יותר. כילדים, מתחילים באיסוף בולים, וכמבוגרים, בסופו של דבר, אוספים ציורים – ואף ציורים טובים, אם יש הבנה אמנותית ואמצעים. אך האמנם יש סיפוק אמיתי מזה, כאשר אין לאמיתו של דבר קשר אישי עם החפצים האלה? ברגע מסוים הרגשנו שאין די באיסוף בעלמא של סוגי חפצים, משום שחיפשנו קשר בלתי אמצעי לאוסף שלנו. ולא היה דבר בעל משמעות גדולה יותר לנו מאשר חפצי יודאיקה, בהיות היודאיקה חוליה המקשרת אותנו לעברנו ולעתידנו כאחד.

אבל היודאיקה היא כה רבת תחומים, וברור היה לנו שבגלל שיקולים כספיים וחוסר מקום נבצר מאתנו להקיף את כולה, ושעלינו לבחור בתקופה אחת, אזור אחד, או סוג מסוים של חפצים. בחרנו אפוא באפשרות האחרונה. ההחלטה אילו פריטים לאסוף הייתה פשוטה יחסית, משום שהיו לנו הרבה סיבות טובות לבחור ברימונים.

קודם כול, הם נמנים על קבוצה לא גדולה של פריטי יודאיקה שיהודים בכל העולם משתמשים בהם. אנחנו מאמינים בכל לבנו באחדות העם היהודי, והצבנו לעצמנו תנאי בל יעבור שהחפץ הנבחר לאיסוף יהיה חלק בהווי היהודי בכל קהילות ישראל (למרבה הפלא, חפצי יודאיקה רבים משמשים רק מגזרים מצומצמים מבני עמנו).

הוקסמנו מרימוני התורה בגלל יופים המרהיב. הם משקפים את העוני או העושר של קהילותיהם, את סגנון האזורים שמהם הגיעו, וכן את התקופה שבה נוצרו. כל צמד רימונים נושא עמו סיפור אישי. בדרך כלל הם ניתנו כמתנה לבית כנסת, מתנה המשקפת עצב (לזכר אדם שנפטר) או שמחה (לרגל מאורע משמח). דור אחרי דור, מאות בשנים, השתמשו בחפצים אלה יהודים שבעי רדיפות, שהתאספו לתפילה ונשקו לספרי תורה שעליהם התנוססו רימונים אלה, ומשום כך הם יקרים לנו במיוחד. לרימונים היה אפוא חלק חשוב בחיים היהודיים הממשיים. בספר "משנה תורה" שלו מונה אותם הרמב"ם עם הדברים המעטים המקודשים עלינו, יחד עם התורה עצמה.

ואולם יש סיבות נוספות להחלטתנו לאסוף רימונים. ייתכן שעובדת קיומם של רימונים בזוגות השפיעה אף היא עלינו, אולי עקב חינוכנו הטבוני לחוק, לסדר ולסימטריה. אהבתנו לאדריכלות והתעניינותנו הפעילה בתחום זה מילאו כנראה גם הן תפקיד נכבד, שכן רימונים עוצבו לעתים בהשראת מבנה המגדלים האופייניים למקום ייצורם. כמו כן, העובדה שרימונים אינם תופסים מקום רב מאפשרת לנו להקיף את עצמנו בהם לרוב הנאה ונחת. ואחרון חביב – לא היה בנמצא בשום מקום אוסף שכל כולו רימונים. ובכן, מצאנו לנו בקעה להתגדר בה. מעולם לא התחרטנו על בחירתנו. לדאבונו, נעשה קשה יותר ויותר להוסיף פריטים "טובים" לאוסף.

ברצוננו לציין רק שתי דוגמאות מבין הרימונים המוצגים כאן הנבדלות מאוד זו מזו. זוג מס' 1 הוא מעירק, מסוף המאה התשע-עשרה. זוג זה הוא הרכישה הראשונה שלנו, והוא מדגים את הצורה הטהורה ביותר שאנו מצפים לראות ברימונים – פשוטה ולא מקושטת, כעין הפרי שממנו שאל החפץ את שמו. וזוג מס' 11 מוונציה, מסוף המאה השבע-עשרה, הוא בלא ספק גולת הכותרת שבאוסף. מגדל זה, המבשר את הרוקוקו, מדגים היטב כיצד חוברים להם יחדיו עושר, מקום ותקופה, כדי ליצור חפץ יחיד במינו. וככל ששונים הם באופיים ובמורכבותם, שימשו שני זוגות הרימונים לאותה מטרה עצמה.

חמישים רימונים נבחרו מתוך האוסף, והם יוצאים אתנו למסע במקום ובזמן בחיי העם היהודי לדורותיו. גדולה ורבה שמחתנו על ההזדמנות שנפלה בחלקנו להציגם לראשונה לקהל הרחב בתערוכה זו, החונכת את המוזיאון החדש ליהדות של בית הכנסת והמרכז למורשת היהדות על-שם צימבליסטה שבאוניברסיטת תל-אביב.

נ"צ

רימונים – מבט היסטורי

רימונים לספר תורה נזכרים לראשונה בתעודות מהמאה האחת עשרה שנמצאו בגניזת קהיר. אין יודעים כיום בוודאות מה הייתה צורתם אז ואיך הם השתלבו בתיקים לספר התורה שלקישוטם נועדו. סביר להניח שהם היו קבועים בקצותיהם של "עצי החיים", מוטות הגלילה, כשהם בולטים מעל משטח הגג של התיק ממש כפי שמקובל בימינו. ואולם כיום אנחנו מוצאים רימונים גם על תיקים בעלי כיפה, וגם על ספרי תורה שאינם נתונים בתיקים כלל אלא "לבושים" במעילי תורה עשויים אריגים יקרי ערך (ראה מס' 36).

השם רימונים שאול מהתנ"ך: "פעמן זהב ורמון" (שמות כח, לד), והכוונה שם היא לקישוטים שבשולי מעיל האפוד, לבושו של הכהן הגדול. הקשר בין רימונים לפעמונים עדיין הדוק מאוד, כפי שניתן לראות במרבית הרימונים שבתערוכה זו. בקהילות אחדות זכה הרימון לכינוי "תפוח".

הדוגמאות הקדומות ביותר של רימונים שהשתמרו עד לימינו מקורן באזור הספרדי: צמד רימונים מהקהילה היהודית של קמרטה שבסיציליה, המתנוסס כיום בראש מוטות-תהלוכה בקתדרלה של פלמה דה מיורקה. שני רימונים אלה הם ככל הנראה מראשית המאה החמש עשרה וצורתם מגדל. רימונים בצורת מגדל מתגלים כמעט בכל קהילה יהודית, אבל סגנונותיהם משתנים מאזור לאזור. איטליה הייתה הצומת שממנו התפשטה צורת המגדל להולנד, לאנגליה ולגרמניה בצפון; לאזורי צפון-אפריקה בדרום, ולבלקנים במזרח.

במזרח התיכון ובמזרח אירופה ניכרות מסורות שונות שאינן מבוססות על צורת המגדל. במזרח התיכון – שבו נפוצים תיקי עץ – הרימונים בדרך כלל קטנים יותר מאשר מקביליהם האירופיים. צורותיהם שונות לגמרי, והן מזכירות לעתים את פרי הרימון. יוצאים מכלל זה הם הרימונים הגבוהים הדקים האופייניים לתימן. לעתים ניתן להבחין היטב בסגנונות האזוריים, ועם זאת ישנן כמה "משפחות" וצורות מובהקות – כמו הקבוצה העירקית-פרסית-הודית.

לפני שחדרו למזרח אירופה צורות מערביות-אשכנזיות בתקופה מאוחרת, הייתה הצורה המסורתית של הרימונים שם מותאמת לידיות העליונות של עצי החיים. ואכן, בגליציה היה שמם העממי של רימונים כאלה "עצי חיים" אף על פי שניתן היה להסיר ממוטות הגלילה. גם בגרמניה, הרימונים האשכנזים הקדומים ביותר היו למעשה כיסויים לעצי חיים. הם עוצבו בצורתן של הידיות העליונות ובדרך כלל קובעו אליהן במסמרים. בגרמניה, הרימונים הראשונים הניתנים להסרה מופיעים רק בתקופה מאוחרת יחסית, בסוף המאה השבע עשרה.

שלוש הקבוצות העיקריות של הפזורה היהודית – המזרח-תיכונית, הספרדית והאשכנזית – מיוצגות בתערוכה כמעט שווה בשווה, יחד עם דוגמאות מקהילות מיוחדות כמו קהילת איטליה והקהילה הרומניוטית של יוון (ראה מפה בעמוד 7). יודאיקה בת זמננו מיוצגת על ידי צמד רימונים ישראלי מעשה ידיו של אמן ממוצא עירקי, שסגנונו מודרני.

רפי גרפמן

תפוצת הרימונים בתערוכה	Distribution of Torah Finials in the Exhibition
אפגניסטן 4	1 Afghanistan 4
אלג'יריה 17-15	2 Algeria 15-17
אוסטריה 48	3 Austria 48
בוכארה 5	4 Bokhara 5
דאגסטן 7	5 Daghestan 7
מצרים 26-25	6 Egypt 25-26
אנגליה 46-45	7 England 45-46
צרפת 47	8 France 47
גליציה 31-30	9 Galicia 30-31
גרוזיה 6	10 Georgia 6
גרמניה 40-34	11 Germany 34-40
יוון 29	12 Greece 29
הולנד 44-41	13 Holland 41-44
הודו 3-2	14 India 2-3
עירק 1	15 Iraq 1
ישראל 50, 28-27	16 Israel 27-28, 50
איטליה 14-11	17 Italy 11-14
מוראביה 33-32	18 Moravia 32-33
מרוקו 24-21	19 Morocco 21-24
תוניסיה/לוב 20-18	20 Tunisia / Libya 18-20
ארצות הברית 49	21 United States 49
תימן/עדן 10-8	22 Yemen / Aden 8-10

הערות לערכים בקטלוג

1. ראה ב. נרקיס, עורך, בית הכנסת "שושנים לדוד". תשמישי קדושה ומצווה, ירושלים, תשמ"א, עמ' 73.
2. ראה ח. בנימין. אוסף שטינגליץ. יצירות מופת באמנות יהודית, ירושלים, 1987, מס' 17.
4. ראה ז. הנגבי וב. יניב, אפגניסטן. בית הכנסת והבית היהודי, ירושלים, תשמ"א, מס' 13-16, במיוחד מס' 14.
5. ראה Sotheby's New York, *Judaica... Works of Art*, December 6-7, 1984, No. 406; Idem, *Fine Judaica...*, November 9, 1983, No. 174A. אנדינאן היא העיר המזרחית ביותר באוזבקיסטן.
6. ראה R. Grafman, *Crowning Glory. Silver Torah Ornaments of The Jewish Museum*, New York, New York, 1996 (= גרפמן 1996) מס' 424; ר. ארבל ול. מגל (מגלאשווילי), עורכות, בארץ גיזת הזהב. תולדות יהודי גרוזיה ותרבותם, תל אביב, 1992, ציורים 154, 155 ו-159 (הסיומת למעלה שחזרה לא מכבר לפי ציור 155); Israel Museum News 13 (1978), p. 93.
7. ראה Perry's Tel Aviv, *Judaica...*, January 22, 1986, No. 328 (טביליסי, 1880).
8. לכתר עם רימונים דומים, ראה Israel Museum Journal XI (1993) p. 88.
9. ראה נ. פויכטונגר, עורכת, אהל משה. מאה שנה לשכונה ולבית הכנסת שלה, תרמ"ב-תשמ"ב, 1882-1982, ירושלים, תשמ"ד, עמ' 87, שמאל (ציור 61 – מיוחס בטעות לפרס).
10. ראה Y.L. Bialer & E. Fink, *Jewish Life in Art and Tradition. From the Collection of the... Wolfson Museum... Jerusalem*, Jerusalem 1980, p. 106, upper left.
11. לכריכת ספר, עבודת אותו צורך, ראה R.D. Barnett, *Catalogue of the Permanent and Loan Collection of the Jewish Museum*, London, London, 1974 (= ברנט), מס' 188; לכריכה אחרת של אותו הצורך, ראה Musée d'Art juif, *Art religieux Juif, Reflet des styles, 13e siècle au 19e siècle*, Paris, 1956, No. 53.
12. מבית הכנסת באלסנדריה, איטליה.
17. ראה רימונים דומים, עבודת אותו הצורך, באוסף משפחת גרוס, רמת-אביב, מס' 50.1.30.
18. ראה רימונים דומים באוסף שטרן, ניו גרסי (על תיק לספר תורה, מס' MS/T122).

20. ראה ברנט, מס' 16 (לוח X, למטה משמאל); מוזיאון ע"ש מגנס, מס' 79.49.7; Encyclopedia Judaica 7, col. 1077, fig. 2.
21. ראה D. Thon, "Tappuhim: Torah Finials from Morocco", *Israel Museum Journal* VII (1988) (= טהון), עמ' 91, ציור 5; א. לנצט-מולר, עורכת, חיי היהודים במרוקו, ירושלים, תשל"ג, עמ' 51, 52.
22. ראה Sotheby's, Jerusalem, *Judaica...*, May 24, 1987, No. 212; Sotheby's Tel Aviv, *Judaica...*, April 23, 1995, No. 450.
23. ראה נ. בהרוזי, עורכת, "בפאתי מערב". תשמישי קדושה מבת-כנסת ממרוקו הספרדית. אוסף חינניה דהן, תל-אביב, תשמ"ט, מס' 1-ג, 1-ד, 1-ו.
24. ראה טהון, עמ' 93, ציור 8; חיי היהודים במרוקו, עמ' 53, למטה.
25. ראה Editions du Scribe, *Juifs d'Egypte. Images et textes*, Paris, 1984², pp. 145, 147.
26. ראה *Juifs d'Egypte*, p. 147, lower.
27. ראה אהל משה, עמ' 84, ציורים 50-51; לגירסא בפיליגראן ראה Sotheby's Tel Aviv, *Important Judaica*, October 2, 1991, No. 253.
28. על מזכרות מירושלים עשויים עץ-זית, ראה י. פישר, עורך, אמנות ואומנות בארץ-ישראל במאה התשע-עשרה, ירושלים, 1979, פרק ב' (מאת ר. גרפמן).
30. ראה Sotheby's New York, *Important Judaica*, June 26, 1985, No. 219.
31. לעצי-חיים בצורת ידיים, ראה גרפמן 1996, מס' 917; I. Benoschofsky & A. Scheiber, *The Jewish Museum of Budapest*, Budapest, 1987, No. 30.
32. גושפנקות זהות מופיעות על כוס וצלחת באוסף משפחת גרוס, רמת-אביב, מס' 17.1.57 ו-22.1.2 (1802).
34. ראה E. Schliemann, ed., *Die Goldschmiede Hamburgs III*, Hamburg, 1985, p. 302, No. 835; ראה טס ע"י אותו הצורך, K. Schilling, ed., *Monumenta Judaica. 2000 Jahre Geschichte und Kultur der Juden am Rhein*, Köln, 1963, No. E 359, Fig. 96 (אוסף מוזיאון ישראל, מס' 148/130).

35. לטס ע"י אותו הצורך, ראה L. Franzheim, ed., *Judaica. Kölnisches Stadtmuseum, Köln*, 1980, No. 69.
36. על אברהם מלדולה ראה, למשל, *The Jewish Encyclopedia* VII, New York-London, 1907, col. 453.
37. ראה עבודת אותו הצורך, גרפמן 1996, מס' 275-276.
38. ראה מידי אותו הצורך, וגם עם בסיס רחב, מוזיאון ע"ש י"ל מגנס, ברקלי, מס' 73.11; ברנט, מס' 123 (קארל ביצל, 1802).
39. לרימונים דומים, עבודת אותו הצורך, ראה גרפמן 1996, מס' 95.
40. לציור המתאר את הרימונים, ראה י. פינקרפלד, בשבילי אמנות יהודית. ספר זיכרון, מרחביה, תשי"ח, עמ' 103.
41. ראה C. Roth, *The Great Synagogue*, London, 1690-1940, London, 1950, Pl. 27, lower; p. xiv.
42. ראה ברנט, מס' 122.
43. ראה *Great Synagogue*, Pl. 27, upper והתיאור בעמ' xiv; על התורם ראה שם עמ' 177. לרימונים דומים מהולנד, ראה גרפמן 1966, מס' 380; לרימונים קטנים עבודת אותו צורך, ראה שם מס' 366.
44. ראה למשל Sotheby's Amsterdam, *Fine Dutch... Silver, Including Judaica*, November 28, 1994, No. 192.
45. ראה ברנט, מס' 115; לאב-טיפוס הולנדי, ראה גרפמן 1996, מס' 383 (1705). על אברהם דה אוליבירה, ראה J. Stone, "English Silver Rimmonim and their Makers", *Quest* 1 (1965), pp. 25-26; and M. Rodrigues-Pereira, "Abraham Lopes de Oliveira Silversmith", *Annual Report of the Jewish Museum*, 1 January 1991-31 March 1992, London, 1992, pp. 10-14.
46. לכוס קידוש משנת 1810, עבודת אותו צורך, ראה Victoria and Albert Museum, *Anglo-Jewish Art and History*, London, 1956, No. 227 (מיוחס בטעות ל-Thomas Daniel).
47. ראה, מידי אותו צורך, אוסף דהן, עמ' 26-27, מס' 1-ח (1890); והרימונים הדומים, Sotheby's Tel Aviv, *Important Judaica*, April 28, 1992, No. 432.
48. לרימונים דומים, ראה *Mult Es Jövö*, 1912, II, p. 269, Fig. 26.
49. ראה גרפמן 1996, עמ' 37-38; ושם מס' 215-225, 355-359 ו-806-795 – דוגמאות של גושפנקות רוסיות מוזייפות, בחפצים מארה"ב.

עירק Iraq

עירק, סוף המאה ה-19 – תחילת המאה ה-20
כסף, חרוט
ג 17.5 ס"מ ק 5.1 ס"מ

כתובת על הקנים:
"יוסף בן מסעודה עלפי"

Iraq, late 19th-early 20th century
Silver, engraved
H 17.5 cm Diam 5.1 cm

Inscription on each stem:
"Joseph son of Mas'udah 'Alfi."

צמד רימונים זה הוא הרכישה הראשונה של האוסף. הוא מייצג את הצורה ה"פשוטה" הלא-מעוטרת, של הרימון, הפרי ש"גדל" על עץ החיים, מוט הגלילה של ספר התורה – והמשמש קישוט לראשו. לעתים קרובות קניהם של רימונים כאלה חתוכים בבסיסם באלכסון, בהתאם לצורת הכיפות של תיקי התורה שלהם נועדו.

יהודי עירק – "הקהילה הבבלית" הגדולה – מייצגים את התפוצה היהודית העתיקה ביותר, שגלתה לאחר חורבן הבית הראשון. הקהילה גם היוותה את מרכז הלימוד היהודי העיקרי בתקופת התלמוד, לפני כאלף וחמש מאות שנה. רוב יהודי עירק עלו לישראל בראשית שנות החמישים והם הביאו איתם את רוב תשמישי הקדושה מכסף. רק קומץ יהודים נותר כיום בעירק.

This pair of Finials was the initial acquisition of the collection. It reflects the "simple", unadorned form of the *Rimmon*, the fruit "growing" on the *etz-hayyim*, the Tree-of-Life – the Torah Stave – and serving as its finial. Very often the lower end of the stems of such *Rimmonim* are shaped at an angle, to fit on the onion-domes of the Torah Cases for which they were made.

The Jews of Iraq – the large "Babylonian Community" – represent the oldest diaspora community of Jewry, going back to the Exile after the Destruction of the First Temple in Jerusalem. This community also comprised the major center of Jewish learning in Talmudic times, a millennium and a half ago. Most of the Jews of Iraq immigrated to Israel in the early 1950s, bringing much of their synagogue silver with them. Only a handful of Jews remain today in Iraq.

הודו India

הודו (או עירק) סוף המאה ה-י"ט
כסף, רקוע, יצוק, מוזהב בחלקו
ג 22.0 ס"מ ק 5.4 ס"מ

כתובת על כל רימון:
"אלו הרמון למנו[חת] גמילה בת שרה"

רימונים בצורה זו דומים מאוד לדוגמאות
עירקיות-פרסיות, הגם שלפי איכות העבודה
רימונים אלו הם ככל הנראה הודיים. צורה
כללית זו מצויה גם בארץ-ישראל והיא
משמשת על תיקי תורה.

סוחרים יהודים רבים ממוצא עירקי ופרסי
התיישבו במרכזים שונים בהודו ובדרום
מזרח אסיה החל מראשית המאה ה-י"ט
ואילך. בהקימם קהילות יהודיות חדשות,
נעזרו בבעלי מלאכה מקומיים לייצור
תשמישי הקדושה מכסף.

India (or Iraq), late 19th century
Silver, chased, cast, parcel-gilt
H 22.0 cm Diam 5.4 cm

Inscription on each body:
"These are the Torah Finials for the
repose of Jamila daughter of Sarah."

This form of Finials closely resembles
Iraqi-Persian examples, though in
workmanship these *Rimmonim* seem to
be Indian. The same general form is to be
seen in Eretz-Israel as well, and it is
intended to be used on a Torah Case.

Many Iraqi and Persian Jewish merchants
settled in various Indian and South-east
Asian centers, from the early 19th century
on. Founding new Jewish congregations,
they often relied on local craftsmen for
their Torah silver.

India

הודו (או פרס), המאה ה-19
כסף, רקוע, מוזהב בחלקו
ג 16.2 ס"מ ק 4.6 ס"מ

India (or Persia), 19th century
Silver, chased, parcel-gilt
H 16.2 cm Diam 4.6 cm

רימונים מקסימים אלו, שעטוריהם מעודנים, נושאים אופי הודי יותר מאשר רימונים מס' 2 לעיל. הם קטנים למדי ובלא ספק נועדו לתיק תורה שטוח-גג שממדי צנועים. צורתם התפתחה קרוב לוודאי מהצורה העירקית הנראית ברימונים מס' 2, וכמוהם יוצרו אף הם, ככל הנראה, עבור קהילה עירקית בהודו.

Much more Indian in character than Finials No. 2, above, these charming *Rimmonim* are quite delicate in their ornamentation. In form, they were probably derived from the Iraqi form seen above. Rather small, they were surely intended for a flat-topped Torah Case of modest dimensions. Like Finials No. 2, they were probably made for an Iraqi congregation in India.

הקהילות היהודיות "הילידות" נמצאות במספר אזורים בהודו. קהילת בני ישראל מרוכזת רובה באזור בומביי, אבל היא פזורה גם בערים הגדולות; מעט מאוד היה ידוע על קהילה זו עד למאה ה-19. רבים מבני הקהילה שירתו בצבא ובמנהל האזרחי הבריטי. ב-1970 כבר היו בישראל כ-12,000 מהם. ההיסטוריה של יהודי קוצ'ין, שבאזור קראלה, היא בת אלף שנה. המגעים הראשונים אתם נוצרו כבר במאה ה-17; במאות 17-18 פרחת הקהילה תחת שלטון הולנדי. בשנת 1795 לערך מנתה הקהילה כ-2000 נפש. כיום, נותרו שם רק מעטים. מרביתם עלו לישראל, וב-1970 היו בארץ 4000 מבני הקהילה. פנימו של בית הכנסת "קדבמבגם" הועבר מקוצ'ין למוזיאון ישראל שבירושלים.

The "native" Jewish communities are to be found in India in several areas. Mainly in the Bombay region, but also scattered in the larger cities, the Bene Israel community remained largely unknown until the 19th century. Many of them served in the British civil and military services. About 12,000 were in Israel by 1970. The history of the Cochin Jews in the Kerala region goes back a thousand years. Early contacts were made with them in the 16th century, and in the 17th-18th centuries, under Dutch rule, the community flourished, numbering around 2,000 ca. 1795. Very few remain there today, most having immigrated to Israel, where there were 4,000 in 1970. The interior of the Cochin "Kadabambagam" Synagogue has been transferred to the Israel Museum in Jerusalem.

אפגניסטן Afghanistan

בלך (?), המאה ה-י"ט
כסף, רקוע, מקודח; טורקזי; זכוכית
ג 25.7 ס"מ ק 9.1 ס"מ

Balkh (?), 19th century
Silver, chased, pierced; turquoise; glass
H 25.7 cm Diam 9.1 cm

על אחד הרימונים מצויה כתובת מאוחרת:
"זה הרימונים שהחרש מרת מלכה בת איים
אשת יהודה אריה לזרדוף" (Lazardof...?)

There is a later inscription on one *Rimmon*,
on the body: "This is the *Rimmonim*...
Malkah daughter of Hayyim (?), wife of
Yehudah Arie Lazardof... (?) Lazardof."

רימונים עשירים ויפים אלו הם בעלי צירים
וניתן לפותחם על מנת לתת בהם צמחים
ריחניים להידור מצווה. בהרבה קהילות
יהודיות, במיוחד בארצות מוסלמיות, נהגו
להצמיד לרימונים פרחים ומיני דגנים
במהלך החגיגות החשובות. בניגוד לארצות
מוסלמיות אחרות, לא היו הצורפים
באפגניסטן יהודים.

These rich, beautiful *Rimmonim* are
hinged, and can be opened to receive
aromatic herbs, to enhance the atmosphere
surrounding the Torah Scroll. In many
Jewish communities, especially in Muslim
lands, flowers and grain were affixed to
Rimmonim, particularly during the major
festivals. But unlike other Muslim lands, the
silversmiths in Afghanistan were not Jewish.

קהילת יהודי אפגניסטן, שתולדות מוצאה
אבדו בעת הקדומה, הייתה לוויין מבודד
במקצת של יהדות פרס. היהודים, שהתרכזו
ברובם בשלש ערים מרכזיות (הראט, באלך
וקאבול) סבלו רדיפות ומעשי טבח במהלך
המחצית השנייה של המאה ה-י"ט. רוב
הקהילה, כ-5000 נפש, עלה לישראל
בשנות החמישים. כיום ישנם כתריסר בתי
כנסת אפגניים בישראל, וככל הידוע לא
נותרו יהודים באפגניסטן לאחר 1978.

The Jewish community of Afghanistan, the
origins of which are lost in Antiquity, was a
somewhat isolated satellite of Persian
Jewry. Concentrated mostly in three main
cities (Herat, Balkh and Kabul), the Jews
there suffered persecution and massacres
throughout the second half of the 19th
century. Most of the community, about
5,000 souls, immigrated to Israel in the
1950s, and there are about a dozen
Afghani synagogues in Israel today. After
1978, no Jews are known to have remained
in Afghanistan.

בוכרה Bokhara

מוסקבה, 1908

כסף, מקודח, חרוט, מוזהב בחלקו
ג 26.5 ס"מ ק 10.8 ס"מ

Moscow, 1908

Silver, pierced, engraved, parcel-gilt
H 26.5 cm Diam 10.8 cm

כתובת על הקנים: "זיה הרימונים היקדיש
אותו ציון רחמנוף לעלוי נשמת מרת אסי
אסתר בת יהודא פאזיל נייע לק"ק של
אנדי גאן ש' תר"סח"; על כל כדורית: "משה
אהרון דינה (?) מרים בת אברהם אגילרופ."

רימונים אלה אמנם נעשו ברוסיה, והם מהסוג
שהשתמשו בו יהודים אשכנזים באירופה, אך
הם דומים למדי לסוגים הכדוריים של ארצות
מרכז אסיה שהתקבלו שם בשימוש מקומי.
השמות בכתובת מעידים על כך בבירור, שכן
אנדיגאן היא קהילה קטנה במחוז בוכרה.
התלות הזו במקורות חיצוניים לעיצוב קישוטי
תורה אופיינית לבוכרה.

הקשרים בין יהודי בוכרה לרוסיה
היו הדוקים מאוד, וכלי כסף רבים מסוגים
שונים יובאו על-ידי סוחרים יהודים — למסחר
ולשימוש עצמי. הקהילה היהודית הבוכרית,
שקרוב לוודאי לא מנתה מעולם יותר מאשר
20,000 נפש, הייתה עשירה אך מבודדת במקצת
מקהילות יהודיות חשובות. רובע בוכרי, מודרני
לתקופתו, נוסד בירושלים בסוף המאה ה-י"ט,
ומספר בתי כנסת מיוחדים במינם עדיין
משגשגים שם. הקהילה שנותרה — שרוב חבריה
אינם ממוצא בוכרי — קיימת במרכז אסיה
גם היום.

Inscription on each stem: "This is the [pair of]
Torah Finials which were dedicated by Tziyyon
Rahmanof for the invocation of the soul of the
late Mme. Essi Esther daughter of Yehudah Fazil,
to the Holy Congregation of Andidjan, [in the]
year [5]668"; on each knop: "Moshe Aharon...,
Miriam daughter of Abraham Agilarof."

Though made in Russia, and of a type used by
Ashkenazi Jews in Europe, these *Rimmonim*
sufficiently resemble the spherical types of
Central Asian lands to have been accepted there
into local usage. This is clearly indicated by the
names in the inscription, Andidjan being a small
community in the Bokhara district. This
dependence on outside sources for Torah
ornaments is typical of Bokhara.

Ties between the Jews of the Emirate of Bokhara
and Russia were very strong, and much silver of
all types was imported by Jewish merchants —
for trade and for their own use. The Bokharan
Jewish community, which probably never
numbered more than 20,000, was quite wealthy
but somewhat isolated from other major Jewish
communities. A Bokharan quarter, quite modern
for its time, was founded in Jerusalem already in
the late 19th century, and several splendid
synagogues still flourish there. A remnant
community — largely of non-Bokharan origin —
remains in Central Asia still today.

Georgia גרוזיה

טביליסי, 1892
כסף, יצוק, רקוע, חרוט
ג 32.7 ס"מ ק 8.1 ס"מ

Tbilisi, 1892
Silver, cast, chased, engraved
H 32.7 cm Diam 8.1 cm

כתובת על הרימונים: עשרת הדיברות ונוסחה של קמיע, ולאחריהם: "זה הרימונים הקדישה חנה בת יוסף על זכר נשמת ה"מ משה בר אברהם ג'אנא שולי, בית הכנסת סוראם ב"ח בתשרי בשנת התר"נג לפ"ק; ב"ה פעמון זהב ורמון פעמון זהב ורמון."

צורת רימונים זו מיוחדת לגרוזיה, והשתמשו בה גם בני הקהילה הגרוזינית בישראל. רימונים אלו נושאים לעתים קרובות כתובות ארוכות, ברובן מקראיות, קטעי תפילה וקמיעות, ולפעמים (כמו הצמד הזה) הקדשות עם שמות התורם, הקהילה והתאריך.

קהילת יהודי גרוזיה היא החשובה בקהילות קווקז. כבר במאה ה-י"ט פעלו שליחים חסידיים מליטא בקרב היהודים שם, כדי להשיבם לזרם המרכזי של היהדות, לאחר שהיו מבודדים במשך מאות בשנים. אמנם מקצת בני הקהילה עלו לישראל לפני מלחמת העולם השנייה, אבל חלקה הגדול עלה לארץ רק לאחר שנפתחו שערי ברית המועצות בשנות השמונים. יהודי גרוזיה נודעים כעדה מלוכדת, וכיום הם מהווים מרכיב ססגוני באוכלוסייה הישראלית.

Inscription on the body of each: The Ten Commandments and an amuletic formula, followed by: "This [pair of] Torah Finials were dedicated [by] Hannah daughter of Joseph for the memory of the soul of the late Moshe son of Abraham Janashvili, the Synagogue of Suram, on 8 of Tishri in the year 5653 of the minor reckoning [!]; With the help of God, 'A golden bell and a pomegranate, a golden bell and a pomegranate'."

The form of these *Rimmonim*, specific to Georgia, was used by members of the Georgian community in Israel as well. They often bear lengthy inscriptions, mostly Biblical, ritual and amuletic texts, and occasionally (as on this pair) dedications giving the names of the donor and of the community and the date.

The Georgian Jews are the major of the several Caucasian Jewish communities. Already in the 19th century, Lithuanian hassidic missionaries were active among the Jews there, returning them to the mainstream of Judaism after having been isolated for centuries. Although some of the community had immigrated to Israel prior to World War Two, a large portion of the community left for Israel only after the opening up of the Soviet borders in the 1980s. The Georgian Jews are known for their spirit and their "stick-togetherness", and today comprise a colorful element of the population of Israel.

דגסטן Daghestan

מנג'ליס, סוף המאה ה-י"ט
כסף, חרוט, יצוק, מוטבע, משובץ ביניאלוי
ג 29.8 ס"מ ק 10.8 ס"מ

Menjelis, late 19th century
Silver, engraved, cast, die-stamped, nielloed
H 29.8 cm Diam 10.8 cm

כתובת סביב הרימון: 'אלו הרימונים של דן בן
אלקנה ושל דסדגול בת יעקב מכפר מנג'ליס
שקידש אות[ם] ס.ט."

Inscription around body: "These are the
Torah Finials of Dan son of Elkanah and of
Desdegol daughter of Jacob, from the
village of Menjelis, who dedicated the[m],
may their fate be good."

צורתו הכדורית של רימון זה (ראה רימונים
מס' 5) אופיינית לדגסטן ולאזורים הסמוכים,
כמו גם השיבוץ השחור (ניאלו) המעטר אותו.
מוטיב ראוי לציון הוא בעלי החיים המופלאים
המוצגים על הרימון.

The spherical form of this *Rimmon* (see
Finials No. 5) is characteristic of Daghestan
and neighboring regions, as is the black
inlay (niello) ornamenting it. A remarkable
feature are the fantastic animals depicted
on the *Rimmon*.

יהודי "ההרים" של דגסטן שבקווקז המזרחית
היו פזורים במספר רב של עיירות קטנות. כיום
נותרו רק שרידים מקהילותיהם, ובמקומות
רבים בתי הכנסת אינם פעילים עוד. בית הכנסת
של העיירה המוזכרת כאן עדיין קיים.

The "mountain" Jews of Dagestan, in the
eastern Caucasus, were scattered in
numerous small towns. Today, a mere
remnant of their communities survive,
and in many places the synagogues are
no longer active. The synagogue of the
town mentioned here is still in existence.

Aden עדן

עדן, תחילת המאה ה-כ'
כסף, רקוע, מגורגר, מוטבע
ג 23.3 ס"מ ק 8.0 ס"מ

Aden, early 20th century
Silver, chased, granulated, die-stamped
H 23.3 cm Diam 8.0 cm

כתובת על הקנים: פסוקים מקראיים שונים; "זה הספר תורה אל מוסמא יקותיאל מהונו ומיגיע כפו ממה שחננו האל תה"לי יזכיהו האל להגות בו הוא וזרעו וזרע זרעו עס"כה א"כיר ויקיים עליו מ"ש לא ימושו מפיד ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם אמן: העשה במלאכה הצ' יחיא ר'צא זכה וקנה האח הטוב והנעים שמו נודע בשערים חסן יצו נרו יאיר לעולם בן כבוד המנוח הישיש יחיא מעציה נ"ע והמכונה אלגוחאפי."

בעוד שהרימונים של תימן עצמה מוכרים היטב לעולם היודאיקה (ראה רימונים מס' 10) אלו מהאזור דרומה לתימן פחות מוכרים. הצורה והאומנות של רימונים אלו (ושל רימונים מס' 9) אפייניות לעדן. הם נועדו לקשט את תיק התורה שטוח-הג הנפוץ באזור זה.

בעדן הייתה קהילה יהודית חשובה וגדולה יחסית כבר במאה ה-י"א. אבל בעת ההשתלטות הבריטית על העיר ב-1839 נותרו בה רק 500 תושבים, רובם יהודים. לאחר פתיחת תעלת סואץ ב-1869 שגשגה עדן על 2000 יהודים בשנית. היהודים עסקו בעיקר במסחר ובצורפות כסף. ב-1947 כבר מנתה הקהילה היהודית כמעט 5000 נפש, אך בסוף אותה שנה פרצו פרעות, ועם הקמתה של מדינת ישראל החלה יציאה כללית. ב-1967 יצאו את עדן 150 היהודים האחרונים ובכך תמו אלף שנות היסטוריה יהודית שם.

Inscription on the stems: Various biblical passages; "This is the Torah Scroll named Yequitiel, from his wealth and labor, from what the Lord... gave him, to study in it, may the Lord grant him..., he and his children and his childrens' children..., amen. Thus may the Lord's will be.... He who made the craftwork, Yehia.... The good brother, whose pleasant name is known in the gates, was worthy and bought it, Hassan, may his light shine for ever, the son of... the honorable deceased, venerable Yehia... called Al-Gukhafi. "

Whereas the *Rimmonim* of Yemen proper are quite well known to the Judaica world (see Finials No. 10), those of the area to the south are less familiar. The form and workmanship of these *Rimmonim* (and of Finials No. 9) is typical of Aden. They were intended to adorn the small, flat-topped Torah Case common in this region.

Aden had a relatively large and important Jewish community already in the 11th century. By the time of the British takeover in 1839, however, there were only 500 inhabitants in the town, mostly Jews. After the opening of the Suez Canal in 1869, Aden and its 2,000 Jews once again flourished. The Jews were occupied mainly as merchants and silversmiths. By 1947, the Jewish community numbered almost 5,000 souls, but late in that same year pogroms broke out and with the founding of the State of Israel a general exodus began. In 1967, the last remaining 150 Jews left Aden, bringing a millennium of Jewish history there to a close.

Aden ע ד נ

עדן, תחילת המאה ה-י"ט – כ'
כסף, רקוע, פיליגרו, מוטבע, חרוט
ג 20.8 ס"מ ק 8.0 ס"מ

כתובת מאוחרת על הקנים: "נדבת ישעיה בן
עזיה לב"י כנ"ס עולי מצרים מדרש כתר תורה
נפ' יום ד' ח' חשוון ת"רצ"ט ת"נצ"ה."

בצורתם דומים לרימונים מס' 8; האומנות
פחות מעודנת במידה רבה.

הכתובת עליהם מעידה שהם הוקדשו מחדש
על-ידי בני עדן שעלו ממצרים, לבית-כנסת
שהוקם בישראל, קרוב לוודאי זה שברחוב
ליליינבלום בתל-אביב. זו אינה קהילה
"מעורבת" אלא בית-כנסת של עדנים
שהתגוררו זמן רב באלכסנדריה שבמצרים,
שם היה להם בית-כנסת משלהם.

Aden, 19th-20th century
Silver, chased, filigree, die-stamped, engraved
H 20.8 cm Diam 8.0 cm

Later inscription on each stem: "Donation of
Yesha'ya son of Aziza, for the Synagogue of
Immigrants from Egypt, Midrash Keter Torah,
died on Wednesday, 8 Heshvan, [5]699, may
he be bound in the bonds of [eternal] life."

Of form similar to Finials No. 8, these are
much cruder in workmanship.

The inscription on them indicates that they
were rededicated by Adeni immigrants from
Egypt to a synagogue in Israel, probably that
on Lilienblum Street in Tel Aviv. This is not a
"mixed" congregation, but the synagogue of
Adenis who had long been settled in
Alexandria in Egypt, where they had had their
own synagogue.

Yemen תימן

תימן או ירושלים, תחילת המאה ה-כ'
פליז, יצוק, רקוע
ג 33.5 ס"מ ק 4.1 ס"מ

Yemen or Jerusalem, early 20th century
Brass, cast, chased
H 33.5 cm Diam 4.1 cm

רימונים אלו נועדו לשימוש על תיק לספר תורה והם מהצורה התימנית האופיינית. המייחד אותם הוא מוטיב הדג המופיע עליהם. הדג מסמל את חודש אדר ("דגים"), חודש פורים. כמו כן, הוא סמל פוריות ונחשב לכוח יעיל נגד עין הרע, שכן עיני הדג פקוחות תמיד ועומדות על המשמר.

שיבת ציון התימנית החלה בסוף המאה ה-י"ט. 50,000 יהודי קהילה זו שמרו בקנאות על אופיה הייחודי עד לעלייה ההמונית מתימן ועדן בשנים 1950-1951. בירושלים ובערים כגון חדרה, שמרו התימנים על מוסדות חינוך ומוסדות חברתיים נפרדים, ו"נישואי תערובת" עם קהילות אחרות לא התקבלו בעין יפה במשך זמן רב. כיום הקהילה התימנית מעורה היטב בחברה הישראלית והיא מהווה בה מרכיב בולט וססגוני, במיוחד בולטת נוכחותה בעולם הבידור.

These Torah Finials, intended for use on a Torah Case, are of the most typical Yemenite form. An unusual feature is the fish motif appearing on them. The fish is symbolic of the month of Adar ("Pisces"), the time of Purim. It is also a fertility symbol, and was considered an effective counterforce to the Evil Eye, for a fish's eyes are always open and vigilant.

The Yemenite return to Israel began in the late 19th century. This community to some 50,000 Jews jealously guarded its unique character until the flood of immigration from Yemen and Aden in 1950-51. In Jerusalem and such towns as Hadera, the Yemenites retained separate educational and social institutions, and "intermarriage" with other communities was long frowned upon. Today, the well-integrated Yemenite community in Israel is a conspicuous and colorful element, particularly strong in the entertainment world.

איטליה Italy

ונציה, 1700 לערך
כסף, רקוע, יצוק,
ג 67.5 ס"מ ק 15.2 ס"מ
נעשה בסדנת אונגרו (?)

Venice, circa 1700
Silver, cast, repoussé
H 67.5 cm Diam 15.2 cm
Made in the Ongaro (?) workshop

רימון מהודר זה הוא דוגמה מצוינת לתשמישי הקודש העשויים כסף, שיוצרו בוונציה, במהלך המאות ה-17 וה-18. סגנון הברוק הוונציאני המקושט קבע את האפנה לרוב תשמישי הקדושה באיטליה בדורות הבאים. לסוג זה של רימונים היו, בדרך כלל, פעמונים משתלשלים בשרשרות ארוכות. לעתים שימשו יחד עם כתר תורה גדול ופתוח, והפעמונים נקשו לעומת צדיו הפנימיים של הכתר והצטלצלו, כשהתורה נישאה מארון הקודש ואליו.

הקהילה היהודית של איטליה היא פסיפס רב פנים של יהודים ממוצאים שונים. הקהילות היהודיות הראשונות נוסדו בתקופה הרומית, והרבה ממנהגי הפולחן "הרומיים" הקדומים עדיין נשמרים. יהודים אשכנזים וספרדיים החלו להתיישב באיטליה בסוף ימי הביניים והקימו קהילות משלהם; הם השפיעו לא רק על היהודים המקומיים, אלא גם אלו על אלו. יהודים מספרד, שהגיעו לאחר הגירוש ב-1492, השפיעו רבות על ההיבטים החומריים של תשמישי הקדושה באיטליה, השפעה שמאוחר יותר התפשטה וניכרה גם בקהילות שמחוץ לגבולותיה.

This magnificent Torah Finial is an excellent example of the fine Torah Silver produced in Venice during the 17th and 18th centuries. The ornate Venetian Baroque style, a feast for the eyes, set the trend for much Italian Torah silver for centuries to come. This type of *Rimmonim* generally (but not always) had its bells hanging on long chains. Always used in conjunction with a large, open Torah Crown, the Finials' bells would clang against the inner sides of the Crown when the Torah was borne to and from the Holy Ark.

The Jewish community of Italy is a multifaceted mosaic of Jews of varying origins. The earliest Jewish communities were founded in Roman times, and many of the early "Roman" rite customs are still preserved. In late medieval times, Ashkenazi and Sephardi Jews began settling in Italy, establishing communities of their own and influencing not only the "indigenous" Jews but also one-another. The wave of Jews from Spain after the Expulsion of 1492 had a great impact on all the material aspects of Jewish ritual art in Italy, an influence which subsequently had great effect on communities outside Italy as well.

איטליה Italy

טורינו, 1700 לערך
כסף, רקוע, יצוק, חרוט
ג 53.2 ס"מ ק 12.9 ס"מ

Turin, 1779-1793
Silver, chased, cast, engraved
H 53.2 cm Diam 12.9 cm

כתובת על הבסיסים: "נדבת כמר שלמה
אוטו[לנגי]. תוויות למוטיבים: "מצנפת";
"מנורה"; "כתונת"; "כיוור"; "ארון";
"שלחן".

Inscription of the bases: "Donation of... Rabbi
Shlomo Otto[lenghi]." Labels to motifs: "Priestly
Turban"; "Menorah"; "Priestly Coat"; "Levitical
Basin"; "Holy Ark"; "Shewbread Table".

מוטיבים פולחניים מבית המקדש בירושלים
— כאלו המוצגים על הרימונים כאן — הם
פרטים המופיעים שוב ושוב בתשמישי קדושה
איטלקיים, מתחילת המאה ה-18 ואילך. יש
לכך נגיעה ישירה לתפיסה של בית הכנסת
כ"מקדש מעט" וביטוי לכיסופים לשיבת
ציון. הצורה הכללית של רימונים אלו —
מגדל — מקורה בספרד. זו נעשתה הצורה
השלטת באזורים רבים באיטליה ובצפון
אפריקה, והשפיעה גם על התפתחות
הרימונים בהולנד.

The display of motifs connected with the ritual
in the Jerusalem Temple — as seen on these
Torah Finials — is a recurring element on Italian
Torah silver from the early 18th century on. This
is directly related to the regard for the
synagogue as a "Minor Temple", and is an
expression of the yearning for the Return to
Zion. The general form of these *Rimmonim* — a
modified tower — originated in Spain. It became
dominant in many parts of Italy, as well as in
North Africa, and influenced development of
Rimmonim in Holland, as well.

זמן קצר לאחר שרימונים אלו נוצרו, בשנת
1798, זכו יהודי פיימונטה לאמנציפציה
שהוכרזה על-ידי הצרפתים. בתחילת המאה
ה-19 חלה הרעה במצבם, אך באמצע המאה
כבר הותר להם להשתתף באופן חופשי
בחיים הכלליים-הפוליטיים והתרבותיים.
בתקופה זו חיו באזור כ-6,500 יהודים,
פי ארבעה מהאוכלוסייה היהודית הנוכחית.

The Jews of Piedmont, soon after these Torah
Finials were made, fell under the emancipation
of 1798, introduced by the French, who had
just taken control over this region. Though there
was a brief relapse at the beginning of the 19th
century, by mid-century the Jews were able to
participate freely in general political and
cultural life. By this time there were about
6,500 Jews in the region, about four times the
present Jewish population.

איטליה Italy

איטליה, תחילת המאה ה-19
כסף, רקוע, יצוק, מוזהב בחלקו
ג 33.0 ס"מ ק 10.8 ס"מ

Italy, early 19th century
Silver, chased, cast, parcel-gilt
H 33.0 cm Diam 10.8 cm

כתובת באיטלקית בצידו הפנימי של
אחד הרימונים מציינת כי נתרמו על-ידי
משה לוי ואחיו.

Italian inscription scratched within
one lid: "Moshe Levi together with
his brothers."

גודלם של רימונים מקסימים אלו יוצא
דופן. גם כאן, כמו בזוג הקודם (רימונים
מס' 12), אנחנו רואים חפצים מעבודת
המקדש. מלאכת המחשבת המשובחת,
אופיינית לכלי הכסף האיטלקיים
מתחילת המאה ה-19.

These attractive Torah Finials are of
somewhat unusual proportions. Here,
too, as on the previous pair (Finials No.
12), we see objects from the Temple
ritual. The very fine workmanship is
typical of Italian silver of the early
19th century.

הבעלים הקודמים של רימונים אלו טענו
כי הם שימשו את הקהילה היהודית
בפרמה שבצפון איטליה. יהודים מוזכרים
בפרמה כבר בשלהי ימי הביניים. שוויון
זכויות פוליטי הוענק להם ב-1803 על-
ידי הצרפתים (ראה רימונים מס' 12).
הקהילה היהודית שם לא הייתה גדולה
מעולם, ובשנות השלושים של המאה
הנוכחית מנתה כ-230 איש; לאחרונה
התגוררו שם רק כ-60 יהודים.

The previous owners of these
Rimmonim held that they and an
associated Torah Crown were used by
the Jewish community of Parma, in
northern Italy. Jews are noted in Parma
already in the late Middle Ages. They
were granted political equality there in
1803, by the French (see Finials No.
12, above). The Jewish community
there, never large, numbered around
230 in the 1930s, and in recent years
only some 60 Jews lived there.

איטליה Italy

פיימונטה (או צרפת) סוף המאה ה-18 (?)
כסף, רקוע, יצוק, חרוט
ג 16.9 ס"מ ק 5.2 ס"מ

Piedmont (or France), late 18th century (?)
Silver, chased, cast, engraved
H 16.9 cm Diam 5.2 cm

רימונים קטנים אלו משקפים את הצורה הגדולה יותר של הרימונים הפיימונטים. קרוב לוודאי שהם נועדו לספר תורה ביתי קטן (ראה רימונים מס' 36). מבחינה אמנותית היו תשמישי הקודש מתקופה זו, בפיימונטה, דומים מאוד לאלו שבדרום-מזרח צרפת. קשה לקבוע את מקורם המדויק של רימונים מאזור זה, אלא אם כן הם נושאים כתובות או גושפנקות.

These small, charming Torah Finials reflect the form of a larger type of Piedmontese *Rimmonim*. They were probably made for a small, home Torah Scroll (see Finials No. 36). Artistically, the Torah silver of this period in Piedmont and of south-eastern France was closely related. Though rare altogether, its precise origin is difficult to ascribe specifically unless the silver bears legible hallmarks or inscriptions.

אלג'יריה Algeria

קונסטנטין, 1877
כסף, רקוע, מקודח ויצוק
ג 56.8 ס"מ ק 12.8 ס"מ

Constantine, 1877
Silver, chased, pierced and cast
H 56.8 cm Diam 12.8 cm

כתובות: (א) "מעשה ידי אומן ה"ר מכלוף סקסיק יצו, על ידי הגובר שלום/ביטון יצו"; (ב) "מעשה ידי אומן ה"ר משה סעיד, על ידי הגובר מבורך חלימי יצו; (בצרפתית): נעשה בקונסטנטין, החמישה במאי 1877."

Inscriptions: (A) "Made by the artisan Makhlouf Seksik, On behalf of the Treasurer Shalom Biton", (B) "Made by the artisan Moshe Sa'id, On behalf of the Treasurer Mevorakh Halimi; Fit à Constantine le 5 Mai 1877."

זהו אחד מזוגות הרימונים האלג'ירים הגדולים ביותר מסוגם. הם מהווים גרסה מפותחת של דגם שמקורו בליוורנו שבאיטליה. צורתם נפוצה למדי באלג'יריה, טוניסיה ואפילו מצרים. שני הצורפים המוזכרים בכתובות, כמו רוב הצורפים בצפון אפריקה, היו יהודים.

This is one of the largest pairs of Algerian *Rimmonim* in existence. An elaborate version of a design ultimately derived from Livorno in Italy, the general form is common in Algeria, Tunisia and Egypt. The two artisans mentioned on the bases, like most of the silversmiths of North Africa, were obviously Jewish.

הקהילה היהודית בקונסטנטין נוסדה עוד בעת העתיקה, ובימי הביניים נמנו עמה מלומדים מפורסמים רבים. בתחילת המאה ה-י"ט חיו בעיר כ-5000 יהודים, וב-1962, שנת העצמאות של אלג'יריה, רוב התושבים היהודים – קרוב ל-20,000 איש – היגר לאירופה ולישראל.

The Jewish Community of Constantine stems from antiquity, and in the Middle Ages it included many famed scholars. Already in the early 19th century it numbered 5,000, and in 1962, the year of Algerian independence, almost all of its 20,000 Jews emigrated to Europe and Israel.

אלג'יריה Algeria

צרפת (?), סוף המאה ה-19
כסף, רקוע, מקודח ויצוק
ג 41.0 ס"מ ק 10.5 ס"מ

France (?), late 19th century
Silver, chased, pierced and cast
H 41.0 cm Diam 10.5 cm

כתובות על כל רימון: "נדבת לב ר יצחק הכהן סבאן
היו למנוחת נפש אחיו העיקה ר' משה נ"ע."

Inscription: "A heartfelt donation of Isaac
HaKohen Sabban, may the Lord preserve him,
for the repose of the soul of his brother...
Moshe, may his soul rest in Eden."

צמד רימונים זה נוצר ככל הנראה בצרפת.
הכתובת עליהם מרמזת על שימוש שנעשה בהם
באלג'יריה, שם נערכו בהם כנראה התיקונים
הגסים. מקור צורתם באבות-טיפוס איטלקיים.

This pair of *Rimmonim* seems to have been
made in France. Its inscription would point to
its use in Algeria, where the somewhat crude
repairs were apparently carried out. Its form is
derived from Italian prototypes.

עם מיזוגה של אלג'יריה עם המדינה הצרפתית,
מ-1836 ואילך, שגשגו יהודי אלג'יריה ופרחו.
רימונים אלו מהווים עדות לקשרים ההדוקים
עם צרפת, שעוד התחזקו עם הגירת רבים מיהודי
אלג'יריה לדרום צרפת ולפריז, שם הם הקימו
קהילות רבות משלהם.

With the integration of Algeria into the French
state, from 1836 on, the Jews of Algeria
thrived and prospered. These Torah Finials are
indicative of the strong ties with metropolitan
France, strengthened by the migration of
many Algerian Jews to southern France and
Paris, where they established numerous
congregations of their own.

אלג'יריה Algeria

צרפת, סוף המאה ה-19
כסף, רקוע, יצוק, מקודח וחקוק
ג 31.8 ס"מ ק 7.0 ס"מ

France, late 19th century
Silver, chased, cast, pierced and engraved
H 31.8 cm Diam 7.0 cm

כתובות על כל רימון: "ק"ק עמי מוסא."

Inscription: "Holy Congregation of Ammi Moussa".

רימונים אלה נעשו בצרפת, אבל הכתובת מורה שהשתמשו בהם באלג'יריה בקהילה קטנה בצפון-מערב המדינה. צורתם מאוד לא-שגרתית והיא מושפעת מאדריכלות כנסייתית אירופית.

These *Rimmonim* were made in France, but the inscription clearly shows that they were used in Algeria, in a small community in the north-western part of the country. Their form is very unusual, reflecting European ecclesiastical architecture.

בתקופה שבה השתמשו ברימונים אלו הייתה עמי מוסא היישוב המרכזי במחוז של אוכלוסייה מעורבת אירופית-מקומית; עמי מוסא נמצאת במרחק 70 קילומטר מחוף הים, קרוב לעיר אורליאנוויל. הרימונים משקפים את האופי הכפרי המבוזר של חלק מקהילת יהודי אלג'יריה.

At the time these *Rimmonim* were used in Ammi Moussa, it was the chief town of a district of mixed European and native settlement, located 70 km inland from the coast, not far from Orleansville. This pair reflects the scattered, rural nature of a part of the Jewish community of Algeria.

תוניסיה Tunisia

תוניסיה (?), המאה ה-י"ט – כ'
עץ, רקוע, יצוק, מקודח וחקוק
ג 15.0 ס"מ ק 5.0 ס"מ

Tunisia (?), 19th-20th century
Silver, chased, pierced and cast
H 15.0 cm Diam 5.0 cm

רימונים זהים בגודלם ובצורתם מופיעים על
תיקים לספרי תורה, עשויים עץ מסוג שכיח
בתוניסיה ולוב. אופי האומנות ברימונים אלו
מצביע על מקורם התוניסאי.

Rimmonim of this size and form are associated
with wooden Torah Cases of a type common in
Tunisia and Libya. Their workmanship points
more to a Tunisian origin.

תיקים לספרי תורה בתוניסיה הם שטוחי-גג,
ולעתים קרובות מצוירים בדגמים פרחוניים
ססגוניים. מקצת התיקים התוניסאים מקושטים
בעושר רב, כולל ציפויי זהב, וחלק מהם נושאים
כתובות הקדשה מליציות.

The Torah Cases of Tunisia are flat-topped,
often painted in colorful, floral patterns. Some
of them are very ornate and gilt, and bear
poetic dedications.

תוניסיה Tunisia

דרום תוניסיה, המאה ה-י"ט – כ'
עץ, עבודת מחרטה, צבוע, מוזהב בחלקו
ג 35.5 ס"מ ק 7.0 ס"מ

סוג זה של רימונים אופייני לתוניסיה ולוב
במאות ה-י"ט וה-כ', בשימוש עם תיקים מעץ
לספרי תורה. צורתם מגדלית ולעיתים הם
מוזהבים. מוטות הגלילה של ספר תורה
נקראים בדרך כלל "עצי-חיים", לכן טבעי
הדבר ש"הפרי" הגדל עליהם יכונה "תפוחים".
השימוש בשם "תפוחים" מקביל לשם
"רימונים" ונפוץ בצפון-אפריקה ובקהילות
ספרדיות אחרות.

Southern Tunisia, 19th-20th century
Wood, turned, painted, partly gilt
H 35.5 cm Diam 7.0 cm

Wooden Torah finials of this type are typical
of Tunisia and Libya in the 19th and 20th
centuries, in association with wooden Torah
cases. They are of a modified tower form and
are often gilt. The staves of a Torah Scroll,
whether in a case or not, are generally called
atzei hayyim, "Trees of Life". It is thus only
natural to call the "fruit" growing, as if, upon
them *tapuhim* ("apples"). This name, parallel
to *Rimmonim*, is commonly used in North
African and some Sephardi communities.

תוניסיה Tunisia

תוניסיה או לוב, המאה ה-19 - כ'
עץ, עבודת מחרטה
ג 34.7 ס"מ ק 7.2 ס"מ

Tunisia or Libya, 19th-20th century
Wood, turned
H 34.7 cm Diam 7.2 cm

רימוני עץ אלו האופייניים לתוניסיה ולוב מיועדים לשימוש עם תיקים מעץ. בחלק מרימוני העץ מאזור זה, וגם ברימוני כסף מאלג'יריה השכנה, קבועים חורים או צינורות להחזקת פרחים ושיבולים. מנהג זה נהג בחגים יהודיים שהיו במקורם חגי קציר ואסיף.

These wooden *Rimmonim*, typical of Tunisia and Libya, are used with wooden Torah Cases. Some wooden *Rimmonim* from this region, as well as silver ones from the neighboring Algeria, have holes or sockets for holding flowers and grain, placed there on certain Jewish holidays which were originally celebrated as harvest festivals.

יהודי לוב התרכזו בעיקר בעיר טריפולי (טאראבולוס) ובסביבותיה, בצפון-מערב המדינה, סמוך לגבול עם תוניסיה. כמחצית היהודים היו בעלי מלאכה, וקהילות יהודיות קטנות מאוד היו פזורות באזורים כפריים. היהודים החלו לשגשג תחת השלטון העות'מני, ובמאה ה-19 קיבלו תגבורת פיזית ורוחנית מיהודים ספרדים שהיגרו מליורנו שבאיטליה. בשנת 1931 היו בלוב כ-25,000 יהודים; כיום, לאחר שרובם עלו לישראל, נותרו שם פחות מ-100 יהודים.

The Jews of Libya were concentrated mostly in Tripoli and its vicinity, in the north-western part of the country, adjacent to Tunisia. About half of them were artisans, and there were many very small communities scattered about. The community began prospering under the Ottomans, and during the 17th century was strengthened, physically and spiritually, by Sephardim from Livorno. In 1931 there were around 25,000 Jews in the country; today there are less than a hundred, most of the others having come to Israel.

מרוקו Morocco

מכנאס או פאס, המאה ה-19
כסף, יצוק, חרוט, מוטבע,
מוזהב בחלקו; אמיל
ג 26.0 ס"מ ק 5.8 ס"מ

Meknes or Fez, 19th century
Silver, cast, engraved, die-stamped,
parcel-gilt; enamel
H 26.0 cm Diam 5.8 cm

רימונים יפים אלו מייצגים את הפיתוח המרוקני האופייני של מוטיב ה"מגדל". הרימונים הקדומים ביותר שנשארו עד ימינו הם מהממלכה הספרדית וצורתם צורת מגדל. לאחר גירוש ספרד ב-1492, מצאו יהודים רבים מקלט במגרב, ביניהם צורפים. בהמשיכם לעשות רימונים בצורת מגדל, הם פיתחו גרסאות חדשות, ובהן הצורה המאוד איסלאמית המוצגת כאן על צבעיה המעודנים באמיל.

יהדות מרוקו מורכבת ממספר קהילות שונות, שהתמזגו במידת-מה בעידן המודרני. הן מנו את הקהילות, שהוקמו בימי הביניים לאורך החוף, ובתולדותיהן שזורות תקופות שגשוג ורדיפות גם יחד; היהודים "הברברים" בהרי פנים מרוקו; הקהילות הספרדיות שנוסדו לאחר 1492; ומרכיבים "פרנקיים" (אירופאים), בעיקר מאיטליה והולנד. כמו כן קיימות קהילות גדולות של יהודי מרוקו שהתיישבו מחוץ למדינה, בעיקר בצרפת. כיום, יהדות מרוקו נמצאת ברובה בישראל. זו הקהילה הגדולה ביותר במדינה והיא מהווה מרכיב חשוב ופעיל בחברה.

These beautiful Torah Finials are fine representatives of a typically Moroccan development of the "tower" theme in *Rimmonim*. The earliest extant *Rimmonim* are from the Spanish realm, and are of tower form. With the Expulsion of the Jews from Spain in 1492, many sought refuge in the Maghreb, including numerous silversmiths. Continuing to make the tower-form *Rimmonim* there, they eventually evolved new variations, including the very Islamic form seen here, with its subtle color scheme in enamel.

The Jews of Morocco represent several different communities, somewhat blended in modern times: the long-standing communities along the coast, founded in Medieval times and with histories of both flourishing and persecution; the "Berber" mountain Jews of the interior; the Sephardi communities established after 1492; and "Frankish" (European) elements, mainly from Italy and Holland. There are also large communities of Moroccan Jews living outside the country, particularly in France. And today, most of Moroccan Jewry resides in Israel and represents the largest single community in the country, an important and active element in society.

מרוקו Morocco

מרוקו, תחילת המאה ה-כ'
כסף, מקודח, יצוק, מוזהב בחלקו
ג 31.5 ס"מ ק 9.8 ס"מ

Morocco, early 20th century
Silver, pierced, cast, parcel-gilt
H 31.5 cm Diam 9.8 cm

רימונים אלו אופייניים לבתי הכנסת העירוניים של צפון מרוקו. הם נמנים עם סוגי הרימונים דמויי מגדל, אך רחוקים מהגרסאות המוקדמות. הפרט האדריכלי היחיד ששרד הוא הקשתות דמויות הפרסה הנושאות פעמונים. העיטור המקודח הוא מרוקאי באפיו, מבחינת התחושה והביצוע, אבל הכתר בראשי הרימונים משקף השפעה אירופית.

These sophisticated Torah Finials are typical of the urban synagogues of northern Morocco. They are variants of the tower-form *Rimmonim* and are already far removed from their architectural forerunners, the sole architectural feature being the horseshoe-shaped arches, hung with bells. The motifs of the pierced decoration are entirely Moroccan in feel and execution. The crown above, however, reflects European influence.

יהודי מרוקו היו מעורים בכל היבטי החיים היומיומיים הכלליים: במסחר, בשירותים ובמלאכות. בסוף המאה ה-19 נוסד גם שירות דואר יהודי. כברוב הארצות המוסלמיות הייתה מלאכת הצורפות עיסוק יהודי כמעט מובהק. ניתן למצוא גושפנקות, ממרקש לדוגמה, שנכתבו באותיות עבריות.

The Jews of Morocco were involved in every aspect of general daily life: commerce, trade, services and crafts. There was even an efficient Jewish postal system in the late 19th century. Silversmithing, as in most Muslim lands, was almost exclusively a Jewish occupation, and there are even hallmarks, for instance from the city of Marakesh, written in Hebrew characters.

מרוקו Morocco

מרוקו, 1900 לערך
כסף, יצוק, רקוע, מוזהב בחלקו
ג 43.8 ס"מ ק 11.5 ס"מ

Morocco, circa 1900
Silver, cast, chased, parcel-gilt
H 43.8 cm Diam 11.5 cm

כתובת על הקנים: "הקדש שהקדיש הגביר ונעלה לשם טוב ולתהלה רודף צדקה וחסד נדיב נדיבות צדקתו ועמדת לעד קרנו תורם בכבוד כה"ר משה בן אדהאן ז"ל בר"כה יוסף נ"ע לעלוי נשמת מורינו ורבינו ר' מור"מ סבא דמשפטים צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל הרב המפורסם במה"רר יצחק נהון זצ"וק לה"ה."

רימונים מלכותיים אלו הם מסוג רימונים שהתפתח מאב-טיפוס איטלקי (ליוורנו) בעל צורת מגדל. נמצאו גרסאות נוספות בגיברלטר (מתוצרת אנגלית); בצפון-אפריקה ובבלקנים, כל אחת מהן על מאפייניה הייחודיים. רימונים אלו, כמו רימונים מס' 22 הם ממרוקו הספרדית.

ההמשכיות של מרכיבים ספרדיים באומנויות המרוקניות, היהודיות והכלליות, ניכרת לא רק בעבודות המתכת, אלא גם בקדרות ובאריגה. דגמים, מוטיבים, מערכי-צבע וטכניקות ניתנים להשוואה ישירה עם חפצים מקבילים מספרד שלפני חמש מאות שנה. גם בספרד היו היהודים מעורים באומנויות וייצרו עבור פטרונים נוצרים, מוסלמים ויהודים. עובדה זו משתקפת בתעודות המלמדות שבמקרים שונים הכנסייה אסרה על נוצרים, כולל כנסיית ומנזרים, לשמש פטרונים לבעלי מלאכה יהודים.

Inscription on each stem: "An endowment which was endowed by the late... Moshe Ben-Adhan, son of... the late Joseph, for the invocation of the soul of the late... Rabbi Isaac Nahon."

These majestic Torah Finials are of a "family" of *Rimmonim* which developed from an Italian (Livorno) tower-form prototype. The "family" includes several variants from Gibraltar (made in England), North Africa and the Balkans, each with its own specific character. Like Finials No. 22, these are from Spanish Morocco.

The continuation of Spanish elements in Moroccan crafts, Jewish and general, is seen not only in metalwork, but in pottery and textiles as well. Patterns, motifs, color-schemes and techniques can be compared directly with parallel material from the Spain of five centuries ago. In Spain, too, the Jews had been deeply involved in the crafts, working for Christian, Muslim and Jewish patrons equally. The extent of Jewish involvement in the crafts there is reflected in the various instances where the Church prohibited Christians, including churches and monasteries, from patronizing Jewish craftsmen.

מרוקו Morocco

מרוקו, המאה ה-י"ט - כ'
כסף, יצוק, רקוע
ג 27.3 ס"מ ק 10.0 ס"מ

Morocco, 19th-20th century
Silver, cast, chased
H 27.3 cm Diam 10.0 cm

צמד רימונים זה הוא ממרכז מרוקו והוא משקף מסורות זרות לחלוטין ליהודים הספרדים העירוניים שמאזורי החוף של המדינה. אבל גם כאן אנחנו רואים את הקשת דמוית הפרסה, פרט שבדרך כלל אינו מצוי בפנים הארץ.

היהודים "הברברים" של פנים מרוקו (הרי האטלס) ניהלו ככלל אורח חיים כפרי ופחות מתוחכם מאשר אחיהם היהודים הספרדים שבאזורי החוף. גם הם היו מעורים במגוון רחב של עיסוקים יומיומיים, וכקהילה היו במידה רבה בלתי תלויים וסיפקו את צרכיהם בעצמם. כיום הם מהווים מרכיב חשוב, תוסס וססגוני, בחברה הישראלית.

This pair of Torah Finials is from the Moroccan interior, and reflects traditions entirely foreign to the urban, Sephardi Jews of the coastal regions of the country. But here, too, we see the horseshoe arch, an element generally not found in the interior.

The "Berber" Jews of the Moroccan interior (the Atlas Mountains) generally led a rural and less sophisticated lifestyle than their Sephardi brothers of the coastal regions. They too were involved in a full range of daily occupations, and were largely self-sufficient as a community. Colorful, temperamental, they today are represented by a large element in Israel's population.

Egypt מצרים

מצרים, המאה ה-י"ט - כ'
כסף, הלחצה, מוטבע, חרוט
ג 23.5 ס"מ ק 7.4 ס"מ

Egypt, 19th-20th century
Silver, spun, die-stamped, engraved
H 23.5 cm Diam 7.4 cm

כתובת על הרימונים: "רימונים קודש
ל'יה ע'נ האשה ס' רחל אשת אברהם
ישראל בת משה זכותו."

Inscription on body: "Torah Finials, holy unto the Lord, for the invocation of the soul of the woman Señora Rahel, wife of Abraham Israel, daughter of Moshe Zacuto."

צורת רימונים אלו היא מצרית מובהקת, הגם שהיא מצויה גם בארץ-ישראל (קרוב לוודאי מיובאת; ראה רימונים מס' 28, שעוצבו בעץ על פי צורה זו).

The form of these Torah Finials is typically Egyptian, though it is found in Eretz-Israel as well (probably imported; and see Finials No. 28, modeled after this form, in wood).

במצרים הייתה אוכלוסייה יהודית גדולה כבר בעת העתיקה, במיוחד באלכסנדריה. גם בימי הביניים הייתה מצרים מרכז יהודי גדול שחיו בו מלומדים ידועי שם רבים (ובהם הרמב"ם). חלק ניכר מהחיים היהודיים בימי הביניים נחשף עם גילוי תעודות מהמאה ה-י ואילך, שנמצאו בגניזה בבית הכנסת העתיק בקהיר.

There was a large Jewish population in Egypt already in Antiquity, particularly in Alexandria. In Medieval times, too, Egypt was a major Jewish center, with numerous famous scholars (including Maimonides). Much of Medieval Jewish life has been revealed by documents found in the Old Cairo Synagogue Geniza (depository), dating from the 10th century on.

בעת החדשה הקהילה הטרוגנית למדי וכוללת יהודים ממוצא מצרי, ספרדי, אשכנזי ואיטלקי.

The community in modern times was rather heterogeneous, with indigenous Egyptian and Sephardi, Ashkenazi and Italian elements all well-represented.

מצרים Egypt

אלכסנדריה, לאחר 1914
כסף, רקוע, יצוק
ג 27.5 ס"מ ק 7.8 ס"מ

Alexandria, after 1914
Silver, chased, cast
H 27.5 cm Diam 7.8 cm

כתובת על הרימונים: "למנוחת ה"ר יהודא
אברהם סלאמה נ"ע שנלב"ע ביום שבת
א"ך שבט תר"עד."

Inscription on side panels, on each: "For
the repose of Yehuda Avraham Salama,
may his soul rest in peace, who died on
the Sabbath, 21 Shevat [5]674" (there is a
mistake in the date, as given).

זוג רימונים זה הוא כפי הנראה מבית
כנסת באלכסנדריה. שם המשפחה המצוין
כאן רווח הן במצרים והן בארץ-ישראל.

This pair of Torah Finials appears to be
from a synagogue in Alexandria. The
family name noted here is found in both
Egypt and Israel.

במהלך כל ההיסטוריה שלה קיימה
הקהילה היהודית במצרים קשרים
הדוקים עם ארץ-ישראל, ובעת החדשה
הייתה הציונות כוח פעיל שם. הקהילה
החלה להידלדל לאחר 1950 ובשנים
1957-1956 וב-1967 היו עליות גדולות
לישראל והגירה לאירופה ולאמריקות.
במצרים בת-זמננו נותרו רק מאות
ספורות של יהודים.

The Jewish community of Egypt,
throughout its history, had close ties with
Eretz-Israel, and in modern times Zionism
was an active force there. The community
began to dwindle after 1950, and there
were major exoduses in 1956-57 and 1967
– to Israel, Europe and the Americas. Today
there remain no more than a few hundred
Jews in the country.

ירושלים Jerusalem

ירושלים, 1888 או מאוחר יותר
כסף, יצוק, חרוט, מוזהב בחלקו
ג 29.0 ס"מ ק 9.3 ס"מ

Jerusalem, 1888 or later
Silver, cast, engraved, parcel-gilt
H 29.0 cm Diam 9.3 cm

כתובת על כל רימון: "אלה הרמונים נדבה
האשה מרת חנה תחיי בת ר' אברהם לוי נ"ע
לעיני בעלה מי יוסף נ"ע בר אברהם ז"ל שנפטר
גי אלול ש' תרמ"ח לפ"ק ת"צב"ה פ"עיה"ק
ירושלם ת"ו."

Inscription on each body: "These are the Torah
Finials [which were] donated [by] the woman
Mme. Hannah, may she live, daughter of
Abraham Levy, may his soul [repose in] Eden,
for the invocation of the soul of her husband,
Joseph, may his soul [repose] in Eden, son of
the late Abraham, who died [on] 3 Elul [in the]
year [5]648 of the minor reckoning. May his
soul be bound in the bonds of [eternal] life.
Here, the Holy City of Jerusalem."

זו צורה נפוצה של רימונים בבתי הכנסת
הספרדיים בארץ-ישראל, המרמזים על
מאפיינים ברימונים קדומים – איטלקים
וספרדים, כגון עמודי-הפינוט כאן.

This is a common form of Torah Finials in the
Sephardi synagogues of Eretz-Israel, displaying
remnants of features found on Italian and,
ultimately, Spanish forerunners, such as the
corner column-like elements here.

הקהילות הספרדיות ו"המזרחיות" בירושלים
חולקות לעתים קרובות בתי כנסת משותפים.
שותפות זו מביאה לעירוב מסוים של מנהגים,
במיוחד בדורות האחרונים.

In Jerusalem, the Sephardi and "Oriental"
congregations often share common synagogues
and synagogue complexes, and there is a
certain blending of customs amongst them,
particularly in recent decades.

ירושלים Jerusalem

ירושלים, תחילת המאה ה-כ'
עץ זית, עבודת מחרטה, מגולף, מודפס
ג 17.0 ס"מ ק 5.7 ס"מ

Jerusalem, early 20th century
Olivewood, turned, carved, printed
H 17.0 cm Diam 5.7 cm

כתובת על כל רימון: "ירושלים מקום מקדש
יד אבשלם זכרי הנביא כותל מערבי"

Inscriptions on the bodies: "Jerusalem/Site of
the Temple / Absalom's Monument / Tomb of
Zachariah the Prophet / Western Wall".

זוג רימונים זה יוצר לשם מכירה כמזכרת
מירושלים. לכן מתוארים כאן אתרים מעוררי
התפעמות מעיר הקודש וסביבותיה. איורים
דומים מופיעים גם על סוגי מזכרות רבים
אחרים, בעץ זית, באבן, באס-הפנינה,
באריגים ובדיו על גבי נייר.

This pair of *Rimmonim* was made to be sold
as a souvenir of Jerusalem, and thus various
revered sites around the Holy City are
depicted. Such depictions appear on many
other types of souvenirs as well, in olivewood,
stone, mother-of-pearl, textiles and printed in
ink on paper.

עץ זית וירושלים הן מילים נרדפות כמעט,
ורימונים לא שגרתיים אלו משקפים את
ייחודיותה של העיר. בחומר, רימונים אלו
הם מהרי יהודה, אולם בצורתם הם מזכירים
רימונים מצריים דמויי כישור, שדוגמה אופיינית
להם היא רימונים מס' 25.

Olivewood and Jerusalem are almost
synonymous, and these somewhat unusual
Rimmonim reflect the uniqueness of the city.
In material these *Rimmonim* are Judean, but in
form they reflect Egyptian, spindle-shaped
Finials, typified by Finials No. 25.

יוון Greece

יוון, תחילת המאה ה-י"ט
עץ, עבודת מחרטה, מגולף, מרוח בגבס, מוזהב
ג 27.8 ס"מ ק 6.0 ס"מ

Greece, 19th century
Wood, turned, carved, gessoed, gilt
H 27.8 cm Diam 6.0 cm

רימונים אלו, וכן תשמישי קדושה אחרים של יהודי יוון, דומים במידה רבה לחפצים מקבילים בצפון-אפריקה. בתוניסיה יש למשל רימוני עץ דומים מאוד לאלו, בצורתם ובעיטוריהם (אבל שונים מרימונים מס' 19 ו-20). יש סבורים שרימונים אלו, שנועדו לשימוש עם תיק לספר תורה, מקורם בסלוניקי.

These Torah Finials, as well as other of the ritual objects of the Greek Jews, closely resemble parallel objects in North Africa. There are, for example, wooden *Rimmonim* very similar to these in form and ornamentation in Tunisia (but not Finials Nos. 19 and 20, above). These *Rimmonim*, made for use with a Torah Case, are said to come from Thessalonika.

יהודי יוון מורכבים משתי קבוצות עיקריות: ברובם הם ספרדים שאבותיהם התיישבו במערב האימפריה העות'מנית במאה ה-ט"ז; ויהודים רומניוטים (ביזנטינים) "בני המקום". התחקות אחר מוצאם של היהודים הרומניוטים מצביעה על התיישבותם שם עוד בתקופה הרומית הקדומה. היהודים הרומניוטים יושבים כיום רק במספר אזורים מוגבל, בעיקר ביאנינא שבצפון-מערב יוון. השואה גבתה מחיר דמים כבד מהקהילה היהודית ביוון, ושרידיה שם מונים כיום כ-5000 נפש; רבים מהניצולים עלו למדינת ישראל עם הקמתה.

The Jews of Greece are made up of two major groups: the predominant Sephardim, whose ancestors began settling in the western Ottoman Empire in the 16th century; and the "indigenous" Romaniot (Byzantine) Jews, who can trace their sojourn in Greece back to early Roman times. The Romaniot Jews are limited to just a few areas today, mainly Ioannina in north-western Greece. The Holocaust took a very heavy toll on the Jewish community of Greece, and the surviving remnant remaining in the country today is even much smaller (about 5,000), many of the survivors having immigrated to Israel early in the state's existence.

גליציה Galicia

גליציה, תחילת המאה ה-19
כסף, רקוע, מקודח, חרוט
ג 24.0 ס"מ ק 12.0 ס"מ

Galicia, early 19th century
Silver, repoussé, pierced, engraved
H 24.0 cm Diam 12.0 cm

רימונים אלו, הגם שהם בוודאות מהמאה ה-19, עשויים בסגנון הקלאסי של סוף המאה ה-18. צורתם תואמת את הידיות העליונות של עצי-החיים, והם גם משקפים את הצורות הראשונות של הרימונים בגרמניה. לרבים מהרימונים הקדומים מגליציה רק כדור פשוט בראשם, בלא כתר.

Though certainly of the 19th century, these Torah Finials are in a classical, late 18th century style. Their form matches the shape of the Torah Stave handles atop the Torah Scroll, and reflects the earliest forms of *Rimmonim* in Germany, as well. Many early Galician *Rimmonim* have merely a plain sphere at the top, with no crown.

גליציה ואוקראינה הסמוכה במזרח (שהייתה תחת שלטון רוסי) היו מהאזורים היותר מאוכלסים ביהודים במזרח אירופה. אזור זה היה מעיין שופע של מלומדים יהודיים ולמדנות, דתית וחילונית כאחת. עולם זה חרב בשואה. כיום, הפעילות היהודית שם מועטת. עם זאת, בשנים האחרונות החלו ארגונים יהודיים חיצוניים (דתיים בעיקר) לבנות מחדש את החיים היהודיים שם, כמו באזורים רבים אחרים במזרח אירופה.

Galicia and the adjacent Ukraine to the east (which was under Russian control) represented one of the most densely populated areas of Jewish settlement in Eastern Europe. This region was a fertile pool of Jewish scholars and scholarship – both religious and secular. It was devastated during the Holocaust. Jewish activities there today are sparse, though in recent years outside Jewish organizations (mainly religious) have begun reviving Jewish life there, as in many regions of Eastern Europe.

גליציה Galicia

גליציה, סוף המאה ה-י"ט
כסף, יצוק, רקוע, חרוט, מוזהב בחלקו
ג 20.90 ס"מ ק 8.0 ס"מ

Galicia, late 19th century
Silver, cast, repoussé, engraved, parcel-gilt
H 20.9 cm Diam 8.0 cm

הצורה הייחודית של רימונים אלו מצויה גם בכמה עצי חיים של ספרי תורה מאוקראינה, אבל הם נושאים שרידי גושפנקות מהקיסרות האוסטרו-הונגרית המורים כי מקורם בגליציה, הקרויה גם אוקראינה המערבית. מוטיב היד האוחזת בעץ החיים נסמך על הכתוב במשלי ג, יח: "עץ חיים היא למחזיקים בה", והדברים נאמרים כשמחזירים את ספר התורה לארון הקודש לאחר הקריאה. לעתים קרובות היד מפוסלת בשן או בעצם. זיקה עיצובית דומה נראית על אחדות מהידיים לספרי תורה מגליציה, שבהן הידית – שאוחז בה הקורא בתורה – צורתה עץ שנגזמו ענפיו.

בגליציה היו צורפים יהודיים רבים בעלי כשרון יוצא דופן, בפרט במרכזים כגון לבוב (למברג הגרמנית; כיום לביב) וקרקוב. הם הפגינו את הווירטואוזיות שלהם בכך שאכלסו במלאכת המחשבת שלהם – במיוחד בטסים ובכתרי תורה – שפע של בעלי חיים וצמחייה; לעתים קרובות הם תיארו את בעלי החיים שצוינו על-ידי ר' יהודה בן תימא במשנה (פרקי אבות ה, כ): "הוי עז כנמר וקל כנשר ורץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים".

The peculiar form of these Torah Finials is also found on several Torah Staves from the Ukraine, but these *Rimmonim* bear traces of hallmarks of the Austro-Hungarian Empire, placing them, surely, in Galicia, occasionally known also as Western Ukraine. Often the hand is depicted in ivory or bone. This hand motif, grasping the Torah Staff, is a direct inference to the saying in Proverbs 3:18: "[The Torah] is a tree of life to those who grasp her" recited when the Torah Scroll is returned to the Holy Ark after the reading. A similar plastic inference is seen on several Galician Torah Pointers, where the shaft – which is grasped by the Torah Reader – is in the form of a tree trimmed of its branches.

Jewish silversmiths of exceptional ability abounded in Galicia, particularly in such centers as Lvov (German Lemberg, today Lviv) and Cracow. They displayed their virtuosity by inhabiting their products – especially Torah Shields and Crowns – with a plethora of flora and fauna, often "citing" the animals mentioned by the second century sage Judah ben Tema, in the Mishnah (Pirke Avot 5:20): "Be strong as the leopard and swift as the eagle, fleet as the gazelle and brave as the lion to do the will of thy father which is in heaven."

מורביה Moravia

טרופאו (אופאבה), 1802 לערך
כסף, רקוע
ג 19.8 ס"מ ק 10.5 ס"מ

Troppau (Opava), ca. 1802
Silver, chased
H 19.8 cm Diam 10.5 cm

זוג רימונים זה, כמו רימונים מס' 33, התפתח במקביל לצורת הרימונים הווינאית המקובלת באותה תקופה, והושפע ממנה. ככלל התפתח סוג זה, כמו הדוגמאות הווינאיות הגדולות יותר, מהצורה הבסיסית הנהוגה בגליציה, המשקפת את סגנון ה"אמפיר". וינה קבעה בדרך כלל את סגנונם של הרימונים ברחבי הקיסרות האוסטרית במהלך המאה ה-19.

גושפנקות המס על רימונים אלו מעידות על כך שמוצאם בטרופאו בתחילת המאה ה-19. הייתה שם קהילה יהודית בסוף ימי הביניים, אבל היא קמה בשנית רק במחצית הראשונה של המאה ה-19, ומנתה 130 נפש. בקהילה הקטנה הייתה פעילות ציונית ערה בשנות העשרים והשלושים. הנאצים שרפו את בית הכנסת בטרופאו בשנת 1939, אך הקהילה זכתה לתחייה מחדשת לאחר מלחמת העולם השנייה.

This pair of Torah Finials, like Finials No. 33, developed in parallel, and was influenced by, the common Viennese form of *Rimmonim* in this period. In general, like the larger Viennese examples, it is derived from the basic "Galician" form, reflecting the Empire style. Indeed, Vienna often set the tone for Torah silver throughout the Austrian Empire during the 19th century.

The tax stamps on these *Rimmonim* place them in Troppau at the very beginning of the 19th century. There was a Jewish community there in late Medieval times, but this was revived only in the first half of the 19th century – a small community of some 130 souls. In the 1920s and 1930s, Zionist activity was especially strong there. The synagogue was burnt by the Nazis in 1939, but the community was revived after World War II.

מורביה Moravia

ברין (ברנו), 1821
כסף, רקוע, פיליגרן, מוזהב בחלקו
ג 15.5 ס"מ ק 6.5 ס"מ

Brünn (Brno), 1821
Silver, chased, filigree, parcel-gilt
H 15.5 cm Diam 6.5 cm

רימונים אלו הם גרסה צנועה של הסוג המיוצג
על-ידי רימונים מס' 32.

In type, these Torah Finials are a fine
but modest version of the *Rimmonim*
represented by Finials No. 32.

בימי הביניים הייתה בברין קהילה יהודית גדולה
בת כאלף נפשות, אך היא הידלדלה ונכחדה
בעקבות רדיפות וגירושים. בתחילת המאה ה-י"ח
חיו בה כ-50 יהודים שחייהם היו רצופים עליות
וירידות. קהילה יהודית בעיר נוסדה רשמית רק
ב-1848 ומנתה כ-2000 נפש. בית הכנסת הראשון
נבנה שבע שנים לאחר מכן. זרם גדול של פליטים
יהודים מן המזרח הגיע לשם במהלך מלחמת
העולם הראשונה. בשנת 1930 מנתה הקהילה
היהודית שם כ-10,000 נפש, והיא נכחדה כמעט
כולה בשואה. לאחר מלחמת העולם השנייה
שבו והתיישבו בברין כ-1000 יהודים, ובית
הכנסת שוקם בשנות החמישים.

Brünn had a large Jewish community in
Medieval times – about 1,000 souls – but
dwindled to nothing through expulsions and
persecutions. At the beginning of the 18th
century there were only 50-odd Jews there,
and their fate was one of ups and downs. A
Jewish community was formally founded only
in 1848, with about 2,000 Jews in the town.
The first synagogue was built only seven years
later. During World War I there was a large
influx of Jewish refugees from the east, and in
1930 the Jewish community there numbered
around 10,000. Practically the entire
community perished in the Holocaust, and
after World War II about 1,000 Jews returned.
The synagogue was restored in the 1950s.

גרמניה Germany

המבורג, 1698-1699
כסף, רקוע, מקודה, יצוק, מוזהב בחלקו
ג 46.5 ס"מ ק 18.8 ס"מ
מעשה ידי טוביאס פולש, פעיל בשנים 1690-1706

כתובת על הקנים (באנגלית): "בית הכנסת החדש / רחוב לדנהול."

רימונים מפוארים אלו הם מזוגות הרימונים הגרמניים הקדומים ביותר המוכרים לנו. הם העתיקים ביותר מבחינת צורתם וקבעו את הסגנון לרימוני המבורג במשך כל המאה ה-18. גם ברלין אימצה את הצורה הזאת, שהתפשטה משם בכל רחבי צפון גרמניה ובפולין. בתחילת המאה ה-19 התפתחה לצורה קלילה יותר.

לקהילה היהודית של המבורג היה יסוד ספרדי קדום החל משנת 1590 ולצידו, מ-1627, מרכיב אשכנזי. אלטונה על קהילתה היהודית – מעבר לנהר אלבה, בטריטוריה שנמצאה באותו זמן, תחת שלטון דני – שימשה לעתים קרובות, בעתות גירוש, מקום מפלט ליהודים האשכנזים של המבורג, בעוד שהסוחרים הספרדים העשירים הצליחו להגן על משפחותיהם מרדיפות וגירושים כאלה. בין השנים 1671-1811 התאחדו הקהילות האשכנזיות של אלטונה, המבורג וואנדסבק (במזרח) לקהילה מאוחדת, בהנהגת רבנים נודעים. במאה ה-19 הפכה המבורג לקהילה היהודית הרביעית בגודלה בגרמניה. רוב 20,000 יהודי המבורג רבתי, שחיו שם לפני התקופה הנאצית, הצליחו להגר, אבל 5,000 נספו בשואה. במלחמת העולם השנייה הוחרמו כל תשמישי הקדושה של הקהילה והופקדו במוזיאון ההיסטורי המקומי. אחרי המלחמה הושבו הכלים שהוחרמו לקהילה הקטנה שחזרה לעיר וקיימת שם עד היום.

Hamburg, 1698-99
Silver, repoussé, pierced, cast, parcel-gilt
H 46.5 cm Diam 18.8 cm
Made by Tobias Fölsch, active 1690-1706

Inscription in English on the stem:
"New Synagogue / Leadenhall St."

These majestic Torah Finials are one of the earliest pairs of German *Rimmonim* known. They are the oldest of their form and set the style for Hamburg *Rimmonim* for the entire 18th century. The form was adopted in Berlin as well, and from there spread throughout the north and into Poland, evolving into a lighter form in the early 19th century.

The Jewish community of Hamburg had an early Sephardi element from the 1590s on, besides a Ashkenazi congregation from 1627 on. Altona, and its Jewish community – across the river Elbe and then in Danish controlled territory – often served as a refuge for the Ashkenazim of Hamburg in times of expulsion, while the wealthy Sephardi merchants were able to protect their families from such persecution and expulsions. From 1671 to 1811, the Ashkenazi communities of Altona, Hamburg and Wandsbek (to the east) formed a united community, which was led by several famous rabbis over the years. In the 19th century, Hamburg became the fourth largest Jewish community in Germany. Of the 20,000 Jews who lived in greater Hamburg before the Nazi era, most managed to emigrate, but about 5,000 perished in the Holocaust. During World War II, all the Jewish community's Torah silver was confiscated and deposited in the local Historical Museum. After the war it was returned to the small, revived community, which still survives.

גרמניה Germany

נירנברג, סוף שנות השישים של המאה הי"ח; 1840 לערך
כסף, רקוע, מקודח, יצוק, מוזהב בחלקו
ג 37.0 ס"מ ק 9.4 ס"מ

כתובת על ספר, הנישא על-ידי אריה למעלה:
"אשרי העם"

צורתם של רימונים אלו צורת מגדל, בנוסח הנירנברגי הקלאסי של המאה הי"ח. הם פשוטים ובעלי יסוד מעובה גדול בתחתיתם, רמז למקורם הצורני בפרי הרימון. פרט מעניין בזוג הזה הוא שהכתרים בראשם הוחלפו באמצע המאה הי"ט. הכתרים המקוריים, שכנראה ניזוקו ללא תקנה (קרוב לוודאי משום שהרימונים נשמטו לעתים קרובות), היו מסוג קטן במקצת מאלו, וסגור יותר. יוצרם המקורי של הרימונים לא זוהה, וכמוהו הצורך שהטביע את הגושפנקה שלו על הכתרים, אבל ידוע שהאחרון יצר הרבה תשמישי קדושה יהודיים – טסים, ידיים ורימונים (רימונים מס' 39 הם מעשה ידיו).

באמצע המאה הי"ח חלה התייצבות-מה במצב היהודים במדינות הגרמניות, הגם שזכויות אזרח הוענקו להם רק כמאה שנה לאחר מכן. בעיקרו של דבר התגוררו היהודים בכל רחבי גרמניה, רבים מהם בקהילות כפריות קטנות ומפוזרות. בימינו התעורר עניין מחודש בחקר קהילות אלו, ונתגלו מאות בתי כנסת כפריים, המשמשים כיום ברובם למטרות ציבוריות, כמרכזי תרבות וכיו"ב.

Nürnberg, late 1760's ; ca. 1840
Silver, repoussé, pierced, cast, parcel-gilt
H 37.0 cm Diam 9.4 cm

Inscription on the book held by one lion atop: "... may the people be joyful."

These Torah Finials are of the classical 18th century Nürnberg tower form – austere, and with a large, bulbous element below, reminiscent of the fruit-form origin of Torah Finials. An interesting feature of this pair is the replacement of the crowns at the top, in the mid-19th century. The original crowns, which must have become too damaged to salvage (probably through the *Rimmonim* being dropped too often), were probably of a slightly smaller, more closed type. The original maker is unidentified, as is the smith who placed his mark on the new crowns, but the latter is known to have made much Judaica – Torah Shields, Pointers and *Rimmonim* – the last including Finials No. 39.

By the mid-18th century, the situation of the Jews in the German states had stabilized somewhat, though secure civil rights were still a century off. Jews lived in essentially every part of Germany, many of them in small, scattered rural communities. Today, with renewed scholarly interest in these communities, surveys have revealed the existence of hundreds of rural synagogues, many now used for such public purposes as cultural centers and the like.

גרמניה Germany

המבורג, 1798
כסף, פיליגרי, מוזהב
ג 15.7 ס"מ ק 4.6 ס"מ

Hamburg, 1798
Silver, filigree, gilt
H 15.7 cm Diam 4.6 cm

כתובת לוליינית על הקנים:
"אברהם מילדולה סופר הקיסר שנת ה'תקנ"ח.
ובלטינית: "אברהם מילדולה נוטריון,
שנת 1798."

Spiral inscription on the stems, in Latin:
"Abm. Meldola Not: Publ: Ao. 1798" ("Abraham
Meldola, Notary Public, Year 1798"); in Hebrew:
"Abraham Meldola, Imperial Scribe, year 5558."

רימונים זעירים אלו זהים בצורתם לקבוצה
גדולה של רימונים מאמסטרדם ומלונדון –
כפי שניתן להיווכח מרימונים מהולנד מס' 43.

These miniature Torah Finials are essentially
identical with a large group of *Rimmonim* in
Amsterdam and London — as can be seen in
the Dutch Finials No. 43.

אברהם מילדולה, בנו של החכם (הרב הראשי)
דויד מילדולה מאמסטרדם, נולד שם בשנת 1754
והשתקע בהמבורג ב-1772, שם שימש כחזן. הוא
היה מחברם של ספרים רבים, מקצתם בפורטוגזית.
בן דודו, הרב רפאל מילדולה, היה החכם של יהודי
ספרד ופורטוגל בבריטניה הגדולה משנת 1805 ועד
לפטירתו בשנת 1828.

Abraham Meldola, the son of David Meldola,
Hakham (Chief Rabbi) in Amsterdam, was born
in that city in 1754, settling in Hamburg in
1772, where he served as a *hazan* (Cantor). He
was the author of many books, some in
Portuguese. His first cousin, Rabbi Raphael
Meldola, was *Hakham* of the Spanish and
Portuguese Jews of Great Britain from 1805
till his death in 1828.

ספר התורה שעליו ניצבו רימונים אלו משך
כ-200 שנה, "נעשה על ידי הב"ח מאיר ב"ה
שלמה עדרשהיים יצ"ו עץ חיים היא למחזיקים
בה ותומכיה מאשר לפ"ק יום ב' ח"י אדר"
(= 12 במרץ 1792), כפי שמצוין על אחד מעצי
החיים. מעילו של ספר התורה הוא בן זמנם
של עצי החיים.

The Torah Scroll on which these *Rimmonim*
stand (and have surely stood for some 200
years) was "Made by the youth Meir son of
Shlomo Eddersheim..., Monday, 18 Adar,
[5]552" (= 12 March, 1792), as is recorded on
the silver staves. The Torah Mantle is
contemporaneous with the Scroll.

גרמניה Germany

ברלין, 1788-1802

כסף, רקוע, יצוק

ג 38.7 ס"מ ק 9.1 ס"מ

מעשה ידי אוגוסט פרדיננד גנצמר,

פעיל בשנים 1802-1788

Berlin, 1788-1802

Silver, chased, cast

H 38.7 cm W 9.1 cm

Made by August Ferdinand Gentzmer,
active 1788-1802

רימונים אלו, מעשה ידיו של צורף שייצר תשמישי קדושה רבים, הם נציגים של קבוצה גדולה יותר של רימונים הדורים המאפיינים את ברלין. זוגות אחדים דומים של רימונים מעשה ידי אותו צורף נמצאים באוסף דנציג במוזיאון היהודי שבניו יורק.

חלק ניכר מכלי הכסף היהודיים, שנעשו בברלין במאות הי"ח - י"ט, נשלחו לערים אחרות בצפון גרמניה, כמו דנציג במזרח ורנדסבורג במערב. כלי כסף אלו שימשו לעתים קרובות דוגמאות לצורפים מקומיים, שפיתחו גרסאות מקומיות משלהם.

These Torah Finials, made by a silversmith who produced numerous pieces of Judaica, are representative of the larger, formal *Rimmonim* typifying Berlin. Several similar pairs of *Rimmonim* by this same smith are in the Danzig Collection at the Jewish Museum in New York.

Much of the Jewish silver made in Berlin in the 18th-19th centuries was exported to other cities in northern Germany, such as Danzig in the east and Rendsburg in the west. Such silver then often served as patterns for local silversmiths, who developed local variations of their own.

גרמניה Germany

אוגסבורג, 1804
כסף, רקוע, מקודח, יצוק, מוזהב
ג 42.5 ס"מ ק (בסיס) 14.1 ס"מ
מעשה ידי פרנץ אנטון גוטוויין,
פעיל בשנים 1759-1805

Augsburg, 1804
Silver, chased, pierced, cast, gilt
H 42.5 cm Diam (base) 14.1 cm
Made by Franz Anton Gutwein,
active 1759-1805

רימונים נהדרים אלו הם מעשה ידי צורף שהחדיר את סגנונם לאפנה שנים אחדות לפני 1800. מוכרים לנו כ-20 פריטי יודאיקה מעשי ידיו. זוג הרימונים הזה מיוחד בבסיסיו הנאים, כמו גם בפרופורציות הנעימות לעין.

These splendid Torah Finials were made by the silversmith who brought their style into fashion, already several years before 1800. His known production of Judaica numbers some 20 pieces. This pair of *Rimmonim* is outstanding in its fine bases, as well as its pleasing proportions.

אוגסבורג הייתה אחד ממרכזי ייצור הכסף העיקריים של גרמניה, ופריטי יודאיקה שנעשו שם נמצאו בהרבה קהילות יהודיות כפריות קטנות בבאווה. בנוסף לרימונים יוצרו באותו סגנון "אמפיר" הדור גם טסים, קופסאות בשמים להבדלה וחנוכיות.

Augsburg was one of Germany's main silver-production centers, and Judaica made there was to be found in many of the smaller, rural Jewish congregations of Bavaria. Besides *Rimmonim*, there are Torah Shields, *Havdala* Spiceboxes and *Hanukka* Lamps made in this same, bold Empire style.

הקהילה היהודית של אוגסבורג התארגנה רק ב-1803. ערב השואה היא מנתה כ-900 יהודים. בית הכנסת הראשי, בניין אבן, נשרף בליל הבדולח בשנת 1938, אולם המבנה עצמו שרד אחרי המלחמה ושוף בשנות השמונים. המוזיאון היהודי המקומי ממוקם בו.

The modern Jewish community of Augsburg was organized only in 1803. It numbered but 900 Jews on the eve of the Holocaust. The main synagogue, a masonry building, was burned on Kristallnacht in 1938, but the structure itself survived the war and was beautifully refurbished in the 1980s; the local Jewish Museum is contained within it.

גרמניה Germany

נירנברג, 1840 לערך
כסף, רקוע, מוטבע, חרוט
ג 37.0 ס"מ ק 10.9 ס"מ

Nürnberg, ca. 1840
Silver, repoussé, die-stamped, engraved
H 37.0 cm Diam 10.9 cm

כתובת על המגינים הנישאים על-ידי האריות:
"י"י לי ולא אירא"

Inscription on medallions held by lions:
"God is unto me, and I shall not fear."

זוג רימונים זה אופייני לסגנון המגוון של אמצע המאה ה-19 בגרמניה, והוא מעשה ידיו של הצורף שהחליף את הכתרים בראשם של הרימונים מס' 35 ויצר פריטי יודאיקה רבים אחרים, כפי שצוין לעיל.

This pair of Torah Finials is typical of the somewhat ungainly, variegated style of mid-19th century Germany. These *Rimmonim* were made by the silversmith who replaced the top crowns on Finials No. 35 and, as noted above, made much other Judaica as well.

התקופה שבה נעשו רימונים אלו היא תקופת עלייתה של התנועה הרפורמית בגרמניה – יהדות שאינה מבוססת על ההלכה. המאבק בין הרשויות היהודיות המסורתיות ה"אורתודוקסיות" לבין התנועות "המרדניות", שהיה חריף מאוד בשלביו הראשונים, אינו פחות חריף בימינו. בשנת היובל למדינת ישראל הוא עדיין ממתין לפתרונו.

The period in which these *Rimmonim* were made saw the rise of the Reform movement in Germany – the advent of modern, non-halakhically based Judaism. The struggle between the traditional, "Orthodox" Jewish authorities and the "rebel" movements – fierce in its early stages – is no less fierce today, and in the 50th year of the State of Israel it has yet to be resolved.

גרמניה Germany

גרמניה, סוף המאה ה-19
כסף, רקוע, חרוט, מוזהב בחלקו
ג 35.2 ס"מ ק 9.4 ס"מ

כתובת על הקנים:
"וואלף סארטאריוס"

Germany, late 19th century
Silver, chased, engraved, parcel-gilt
H 35.2 cm Diam 9.4 cm

Inscription on stem:
"Wolf Sartorius".

רימונים בלתי-שגורתיים אלו מייצגים מגמה מלאת דמיון באמנות תשמישי הקדושה היהודיים, והם יחידים במינם. אמנם הם משלבים יסודות המוכרים מרימונים אחרים, אבל בצורתם המדויקת הם אינם מוכרים במרכז אירופה; האופי האומנותי והכתובת מצביעים על כך שמקורם בגרמניה.

ידוע לכול שרבים מיהודי גרמניה נספו בשואה, אך פחות ידוע שרשויות של קהילות יהודיות במרכזים כברלין המשיכו בחלק ניכר מפעילויותיהן, במיוחד בתחום הרווחה החברתית, עד אמצע שנת 1943. אפילו פרסמו דו"חות סדירים ומאמרים בנושאי פעילויותיהם. ספרי תפילה בעברית ובגרמנית הודפסו בגרמניה עד לפרוץ מלחמת העולם השנייה ב-1939.

These unusual Torah Finials represent a fanciful trend in Jewish ritual art, and are unique. Though they incorporate elements known on other *Rimmonim*, their exact form is otherwise unknown in Central Europe, though their workmanship, and the inscription, would point to Germany.

Though it is well known that many of Germany's Jews perished in the Holocaust, what is not so well known is that the Jewish community authorities in such centers as Berlin continued many of their activities, particularly in the realm of social welfare, well into 1943, and even published regular reports and articles on such matters. Further, Jewish ritual literature was being printed in Germany, in both Hebrew and German, up to the very outbreak of World War II, in 1939.

הולנד Holland

אמסטרדם, 1773-1774

כסף, פיליגריין

ג 48.0 ס"מ ק 14.0 ס"מ

מעשה ידי וילם ה' רוזייר, פעיל 1725-1775

Amsterdam, 1773/74

Silver, filigree

H 48.0 cm Diam 14.0 cm

Made by Willem H. Rosier, active 1725-75

כתובת מאוחרת על הקנים: "נדבת כה אברהם יהודא בה" צבי תמוז תר"ה"

Later inscription on each stem: "Donation of... Abraham Judah son of Tsevi, Tammuz [5]605" (= 1844/45).

רימונים מפוארים אלו הם פיתוח פיליגריין של רימונים בצורת מגדל קדומים יותר מאמסטרדם (באשר לצורה עצמה, ראה ההעתק מלונדון, רימונים מס' 45). רוזייר, צורף הכסף שעשה אותם, הכין כמה זוגות רימונים והם נמצאים כיום בבתי כנסת ובאוספים שונים. זוג זה הוקדש מחדש בשנת תר"ה לבית כנסת בלונדון ונשאר שם במשך 150 שנה.

These sumptuous Torah Finials are a filigree development of the earlier tower-form *Rimmonim* of Amsterdam (for the form itself, see the London copies, Finials No. 45). The silversmith who made them, Rosier, made several pairs of *Rimmonim* which are today in various synagogues and collections. This pair was rededicated to a London synagogue in 1844/45, and remained there for over 150 years.

הצורה אופיינית לרימונים ששימשו את הקהילה הפורטוגזית (ספרדית) באמסטרדם ואת שלוחותיה בהולנד ומחוצה לה (לונדון, קורסאו וכד'). הקהילה היהודית הפורטוגזית של אמסטרדם נוסדה בראשית המאה ה-17 על-ידי אנוסים (יהודים שאבותיהם בפורטוגל וספרד נאנסו להמיר את דתם כמאה שנים קודם לכן). כשהגיעו למקומות פרוטסטנטיים כהמבורג ואמסטרדם, הסירו את מעטה החשאיות וחזרו לקיים את דת אבותיהם בגלוי.

The form here is typical of the *Rimmonim* used by the Portuguese (Sephardi) congregation in Amsterdam, as well as in its offshoots in Holland and abroad (London, Curaçao, etc.). The Portuguese Israelite Congregation of Amsterdam was founded very early in the 17th century by Marranos, secret Jews who had kept their true faith hidden from the Catholic authorities in Portugal and Spain, where their ancestors had been converted forcibly a little over a century before. Arriving in such Protestant locales as Hamburg and Amsterdam, they threw off the cloak of secrecy and began openly practicing the religion of their forefathers.

הולנד Holland

הולנד, המאה ה-י"ח
כסף, יצוק, רקוע, מוטבע
ג 25.5 ס"מ ק 8.2 ס"מ

Holland, 18th century
Silver, cast, chased, stamped
H 25.5 cm Diam 8.2 cm

בקהילות הפורטוגזיות שבהולנד נהוג שכאשר ספרי התורה נמצאים בארון הקודש או נישאים הם עדויים ברימוני ה"מגדל" הגדולים (ראה רימונים מס' 41, 43, 44). הרימונים הקטנים יותר, הנראים כאן, מכונים בהולנדית "טיל-רימונים", לאמור "רימונים להגבהה"; הם קלים יותר ומשתמשים בהם רק בשעת הגבהת ספר התורה כדי להציגו בפני הקהל, לפני הקריאה בתורה. בתחילה יצרו אותם, כפי הנראה, כמתלווים לרימוני המגדל הגדולים; כשנערכה הזמנה לרימוני מגדל הכינו במקביל גם זוג "טיל-רימונים".

In the Portuguese congregations of Holland, when the Torah Scrolls stand in the Holy Ark or are carried (whether being taken to or from the Ark or in festive processions), they are dressed with the larger "tower" finials (see Finials Nos. 41, 43 and 44). The smaller Torah Finials seen here are known in Dutch as "til-rimmonim", "raising finials"; being lighter in weight, they are used only at the time of the raising of the Torah Scroll so as to display it before the people prior to the weekly reading itself. Initially, they seem to have been made as an adjunct to the larger tower types; when the tower *Rimmonim* were ordered, a pair of "til-rimmonim" was also made to accompany and complement them.

הולנד Holland

אמסטרדם, 1749; לונדון, 1818 לערך
כסף, יצוק, רקוע, חרוט, מוזהב בחלקו
ג 46.5 ס"מ ק 14.1 ס"מ
מעשה ידי דויד רובול, פעיל 1749-1729;
עם קנים מאוחרים יותר מאת ויליאם בטמן,
פעיל 1850-1800

Amsterdam, 1749; London, ca. 1818
Silver, cast, chased, engraved, parcel-gilt
H 46.5 cm Diam 14.1cm
Made by David Robol, active 1729-49;
with later stems by William Bateman,
active 1800-50

כתובות לולייניות על הקנים: "הכלילים עם פעמנים
גם ס' תורה הזאת והמעיל עם תבנית יד באבני
חפץ // היתה נדבה לה לבי"הכ"נ הגדולה א' דחג
הפסח שנת ת"קע"ח לפ"ק מאתי תנחום ב"פוי"ם
כ"ה אלי נייעמעגין ז"ל מאמשטרדם יע"א."

זוג רימונים מפואר זה נעשה בבית מלאכה משפחתי
שיצר הרבה תשמישי קדושה, ביניהם מספר רימונים.
ייתכן שצורת המגדל כאן שימשה בתחילה קהילות
אשכנזיות, בניגוד לצורת המגדל הפורטוגזית
המודגמת על-ידי רימונים מס' 45.

בתחילת המאה ה-י"ט הובאו רימונים אלו מהולנד
ללונדון על-ידי יהודי הולנדי ששמו באנגלית היה
דניאל אליאסון ("בן אליהו"), שהפך לדמות בולטת
בקהילה היהודית שם.

Spiraling inscription on each stem: "These
crowns with bells, as well as this Torah Scroll
and the Torah Mantle with hand-work with
precious stones, was the donation to God to
the Great Synagogue [on] the first day of the
Feast of Pesach [in] the year [5]578 of the
minor reckoning. From me, Tanhum son of
the late... Elijah Neumegen of Amsterdam,
may [that city] be preserved by God, amen."

This majestic pair of Torah Finials was made
in a family workshop which produced much
Judaica, including many *Rimmonim*. The
tower form here may initially have been used
by Ashkenazi congregations, in contrast to
the Portuguese form exemplified by Finials
No. 45.

Early in the 19th century, these *Rimmonim*
were taken from Holland to London by a
Dutch Jew whose name in English was
Daniel Eliason (= "son of... Elijah"), who
became well-known as a personage in the
Jewish community there.

הולנד Holland

אמסטרדם, 1861
כסף, פיליגרי, חרוט
ג 37.8 ס"מ ק 10.9 ס"מ

Amsterdam, 1861
Silver, filigree, engraved
H 37.8 cm Diam 10.9 cm

כתובת על הקנים: "ש' ב' מ'."

Inscription on each stem: "S. son of M."

רימונים אלו הם גרסה עממית מהמאה ה-19 של הרימונים ההולנדיים בצורת מגדל. השתמשו בהם בבתי כנסת פורטוגזיים ואשכנזיים כאחד.

These Torah Finials are a popular 19th century version of the Dutch tower-form *Rimmonim*. They were used in both Portuguese and Ashkenazi synagogues.

יהודים אשכנזים, ממזרח אירופה ברובם, החלו להשתקע בהולנד זמן קצר לאחר אחיהם הפורטוגזים, אבל עד מהרה הם הפכו לקהילה הגדולה ביותר. בית הכנסת האשכנזי הגדול באמסטרדם – כיום חלק מהמוזיאון ההיסטורי היהודי – נבנה ב-1671, רק שנה לפני הקמתו של בית הכנסת הפורטוגזי המצוי בצידו האחר של הרחוב ופעיל עד היום. חלק גדול מיהדות הולנד נספה בשואה. הגורל המר הזה פקד במיוחד את הקהילה הפורטוגזית. כיום נמצאים בהולנד פחות מ-10,000 יהודים.

Ashkenazi Jews, mostly from Eastern Europe, began settling in Holland slightly later than their Portuguese brethren, but they soon became the more numerous of the two communities. The major Ashkenazi synagogue in Amsterdam, today part of the Jewish Historical Museum, was built in 1671, a year prior to the Portuguese synagogue just across the street, which is still functioning. A very high proportion of Dutch Jewry was lost during the Holocaust, and the Portuguese community especially suffered this bitter fate. There are less than 10,000 Jews remaining in Holland today.

אנגליה England

לונדון, 1730

כסף, יצוק, רקוע

ג 42.3 ס"מ ק 12.2 ס"מ

מעשה ידי אברהם לופז דה אוליבירה,

פעיל 1750-1724

London, 1730

Silver, cast, chased

H 42.3 cm Diam 12.2 cm

Made by Abraham Lopes de Oliveyra,
active 1724-50

כתובת על הקנים (באנגלית):

"בית הכנסת החדש/רחוב לדהול"

Inscription on the stems, in English:

"New Synagogue / Leadenhall St."

צורת רימונים אלו הועתקה ישירות מסוג אמסטרדמי, שהדוגמה הקדומה ביותר שלו מתוארכת בשנת 1650. עם זאת, רימונים אלו שונים במבנה ובאופי מלאכת היד שלהם מהדוגמאות ההולנדיות, והם מפגינים את העבודה הנפלאה של צורפי הכסף האנגלים.

The form of these Torah Finials was copied directly from an Amsterdam type, the earliest example of which is dated 1650. However, in construction and workmanship, they are quite different from the Dutch examples, and display the fine hand of the English silversmith.

האדם שחותמו מופיע על רימונים אלו היה יהודי מאמסטרדם שהשתקע בלונדון בשנות התשעים של המאה ה-17. הוא נודע כחרט, אבל אין יודעים אם הוא עצמו היה צורף או רק בעל בית המלאכה. הוא השתייך לקהילה הספרדית שבלונדון (בבית הכנסת "בוויס מרקס") ונפטר בשנת 1750. ידוע על אחד-עשר זוגות רימונים הנושאים את חותמו, כמו גם חפצים אחרים יהודיים ולא-יהודיים. זוג רימונים זה הוא הדוגמה היחידה של חפץ מאת אוליבירה, המצוי כיום באוסף פרטי.

The person whose mark appears on these *Rimmonim* was an Amsterdam Jew who moved to London in the 1690s. He was known as an engraver, but it is not clear whether he himself was actually a silversmith or merely a registered owner of the workshop. He became an active member of the Sephardi congregation in London (at the "Bevis Marks" synagogue), and died in 1750. Eleven pairs of *Rimmonim* are known to bear his mark, as do several other Jewish and non-Jewish objects. This pair of *Rimmonim* is the only example of an Oliveyra object presently in a private collection.

אנגליה England

לונדון, 1816-1817
כסף, יצוק, רקוע
ג 41.2 ס"מ ק 12.9 ס"מ

London, 1816-17
Silver, cast, chased
H 41.2 cm Diam 12.9 cm

זוג זה של רימונים בסגנון "ריג'נסי" הוא דוגמה אופיינית לצורפות הכסף האנגלית של תחילת המאה ה-19, על פרטיה המגומרים היטב ועבודת הצורפות הנקייה. ניתן להתחקות אחר צורתם עד לאחת מצורות הרימונים האנגליות הייחודיות, העתיקות ביותר. הדוגמה הקדומה מביניהן היא משנת 1719, כמאה שנים לפני ייצורו של זוג זה.

רימונים אלו קדמו כמה עשרות שנים לזמן הענקת שוויון זכויות אזרחי ליהודי אנגליה. כמו בהולנד, היו הקהילה הספרדית והקהילה האשכנזית פעילות. הקהילה הספרדית הייתה הוותיקה יותר, אך קטנה מאותה האשכנזית. אחר-כך, במהלך המאה ה-19, הגיע לאנגליה זרם גדול של יהודים ממזרח אירופה, ובשנות ה-30 של המאה הנוכחית שימשה אנגליה מקום מקלט לרבים מיהודי גרמניה.

This pair of "Regency" Torah Finials is a typical example of early 19th century English silversmithing. The well-finished details and clean work exemplify this aspect. In form, they can be traced back directly to one of the oldest specifically English forms of *Rimmonim*, the earliest example of which is from 1719, almost exactly a century earlier.

At the time these *Rimmonim* were made, the Jews of England were still several decades away from political emancipation. As in Holland, both Sephardi and Ashkenazi congregations were active, the former being the older, but also smaller, community. Later in the 19th century, there was a strong influx of Jews from Eastern Europe, and in the 1930s England served as a refuge for many Jews from Germany.

צרפת France

פריז, סוף המאה ה-19
כסף, רקוע, מקודח, יצוק, מוזהב
ג 42.8 ס"מ ק 13.1 ס"מ

Paris, late 19th century
Silver, chased, pierced, cast, gilt
H 42.8 cm Diam 13.1 cm

צורתם וסגנונם של רימונים אלו אופיינית לרימונים צרפתיים. הצורה היא, קרוב לוודאי, פיתוח של דגמים איטלקיים.

The form and style of these Torah Finials are typical of French *Rimmonim*. The form is probably derived from Italian types.

ההתיישבות היהודית בצרפת החלה כבר בעת העתיקה. בימי הביניים הייתה דרום צרפת (פרובנס) מרכז לפעילות למדנית יהודית, קשורה בקשרים הדוקים עם יהדות ספרד. במהלך המהפכה הצרפתית קיבלו 40,000 יהודי צרפת שוויון זכויות אזרחי מלא, וב-1806 הקים נפוליאון את "אסיפת נכבדי היהודים" (הסנהדרין) שניהלה את ענייני הקהילה.

Jewish settlement in France began already in Antiquity. In Medieval times Southern France (Provence) was a center of Jewish scholarly activity, with close ties to Spanish Jewry. During the French Revolution, the 40,000 Jews of France attained full citizenship, and an "Assembly of Jewish Notables" (the French *Sanhedrin*) was set up by Napoleon in 1806 to manage the affairs of the community.

האנטישמיות הייתה בעייה מרכזית בצרפת, במיוחד בעשורים שלפני פרוץ מלחמת העולם הראשונה. בין שתי מלחמות העולם הגיע לשם זרם ניכר של יהודים ממזרח אירופה. בתקופת השואה נספו כ-85,000 יהודים צרפתים ו-180,000 שרדו אחרי המלחמה. מיד אחרי מלחמת העולם השנייה היגרו לצרפת רבים מיהודי צפון-אפריקה, ויצרו רוב ספרדי בולט ביהדות צרפת ובכך חיזקו את הקהילות היהודיות ברחבי המדינה. כיום חיים בצרפת למעלה מחצי מיליון יהודים.

Anti-Semitism was a major problem in France, especially in the decades prior to World War I. Between the two World Wars there was a considerable influx of Jews from Eastern Europe. During the Holocaust, some 85,000 French Jews perished, while 180,000 survived the war. Particularly after World War II, large numbers of North African Jews emigrated to France, bringing about a Sephardi majority and strengthening Jewish communities throughout the country. Today, over half a million Jews live in France.

אוסטריה Austria

וינה, 1857
כסף, רקוע, מקודה, מוטבע
ג 33.3 ס"מ ק 13.9 ס"מ

Vienna, 1857
Silver, repoussé, pierced, die-stamped
H 33.3 cm Diam 13.9 cm

רימונים אלו דומים מאוד לסוג הווינאי שנשלח לעתים קרובות לאזורי הספר של הקיסרות האוסטרו-הונגרית, ועדיין ניתן למצוא בקהילות שבאזורים אלו. עד מהרה הוא הפך להיות הסוג הנפוץ ביותר של רימונים בסוף המאה ה-י"ט ותחילת המאה ה-כ' בכל רחבי הקיסרות. רימונים מסוג מאוחר זה יוצרו כפי הנראה במספרים גדולים יותר מאשר כל צורה אחרת של רימונים במקום כלשהו, שכן וינה קבעה את האפנה לא רק ברחבי הקיסרות אלא גם מחוץ לגבולותיה.

חיי יהודי וינה היו רצופים עליות וירידות רבות משך השנים. הקהילה המודרנית קמה בווינה רק במאה ה-י"ח, כשהותר ליהודים לחזור ולהתיישב שם לאחר תקופה ארוכה של גלות. לצד הרוב האשכנזי, הייתה בווינה גם קהילה "תורכית" (ספרדית) גדולה וותיקה יחסית. הקהילה היהודית בווינה פרחת ושגשגה במהלך המאה ה-י"ט, וממנה יצאו לעולם אישים בולטים שהביאו להתפתחות הרפואה, הכלכלה, התרבות ותחומים אחרים.

These Torah Finials closely resemble a Viennese type often exported to the fringes of the Austro-Hungarian Empire, and still to be found in congregations in those regions. It soon evolved into the most common form of *Rimmonim* encountered later in the 19th century and early 20th century throughout the Austro-Hungarian Empire. More of this later type of *Rimmonim* were manufactured than probably any other form of *Rimmonim*, anywhere, for Vienna set the trend not only for the empire but for various lands beyond its frontiers.

The Jews of Vienna suffered numerous ups and downs over the centuries, and the modern community was able to arise only well into the 18th century, when Jews were allowed to resettle there after a lengthy period of being banned. There was a relatively large and long-standing "Turkish" (Sephardi) congregation in Vienna, as well, alongside the Ashkenazi majority. During the 19th century the Jewish community there thrived and prospered, giving the world many outstanding personages and developments, in medicine, finance and other fields.

ארצות-הברית United States

ארצות-הברית (או אנגליה), 1900 לערך
כסף, רקוע, פיליגרי, יצוק,
חרוט, מוזהב בחלקו
ג 37.0 ס"מ ק 11.0 ס"מ

United States (or England), ca. 1900
Silver, chased, filigree, cast,
engraved, parcel-gilt
H 37.0 cm Diam 11.0 cm

כתובת על הקנים: "ז"נ משה אלי ב'ר דוד
עם ז' ליבא פישמאן."

Inscription on each stem: "This was
donated [by] Moshe Eliahu son of David,
together with [his] spouse Liba Fishman."

בצורתם דומים רימונים אלו לסוג מוכר היטב
מסוף המאה ה-י"ט ברוסיה, אוקראינה ופולין.
אבל זוג רימונים זה נושא עליו גושפנקות מסנט
פטרסבורג, שנת 1888, והן ככל הנראה מזויפות.
הרבה תשמישי קדושה מכסף יוצרו באנגליה
ובארצות-הברית כחיקוי לסוגים המזרח אירופיים.
המהגרים למערב לא הכירו את סימני ה"שטרלינג",
שטבעו צורפים מקומיים על כלים מעין אלו,
ועל כן היססו לקנותם. לכן, בכדי לרכוש את
אמון הלקוחות ממוצא מזרח אירופי, נהגו
יצרנים אמריקניים להוסיף לכלים יהודיים
גושפנקות רוסיות מזויפות. תופעה זו נפוצה
במיוחד עם התגברות ההגירה בשנים שלפני
ואחרי שנת 1900.

In form, these Torah Finials resemble a
well-known late 19th century type
encountered in Russia, the Ukraine and
Poland. This pair of *Rimmonim*, however,
bears Russian St. Petersburg hallmarks for
1888, which are most certainly false. Much
Jewish ritual silver was made in both
England and the United States in imitation
of Eastern European types. Since the new
immigrants did not recognize the "Sterling"
marks placed by local smiths on such
wares, these new customers hesitated to
buy. Only when they saw hallmarks that
they recognized were they satisfied. Thus,
American makers soon learned to add false
Russian marks to the Jewish silver, and gain
the confidence of their customers of
Eastern European origin. This phenomenon
became quite widespread with the increase
of immigration in the decades just before
and after the year 1900.

ישראל Israel

תל-אביב, 1990

כסף, מוטבע, מוזהב בחלקו
ג 24.5 ס"מ ק 13.8 ס"מ
מעשה ידי כרמל שאבי, פעיל 1965 -

Tel Aviv, 1990

Silver, die-stamped, parcel-gilt
H 24.5 cm Diam 13.8 cm
Made by Carmel Shabi, active 1965 -

זוג זה של רימונים מייצג את השדה הרחב של יודאיקה בת-זמננו. כרמל שאבי, הצורף התל-אביבי שעיצב אותם, הוא אחד מהאמנים הרבים בעולם כולו, שמתפרנסים באופן חלקי או מלא, מייצור תשמישי קדושה.

This pair of Torah Finials represents the large field of modern Judaica. Carmel Shabi, the Tel Aviv silversmith who fashioned them, is one of many contemporary artists the world over who are devoted, partly or exclusively, to producing Jewish ritual objects.

רימונים בני-זמננו שונים באפיים מיתר הרימונים שבתערוכה. בעבר, רימונים נוצרו בסגנון מקומי מוגדר, לעתים מבוססים על צורות אדריכליות. כיום הם נוצרים בדרך כלל בסגנון שניתן להגדירו כ-"בין-לאומי" המדגיש את העיצוב העכשווי מבלי להתחשב בסגנונות העבר, הקשורים למקום וזמן כלשהו. למרות שיש לפעמים רמזים למושגים, ערכים וסמלים יהודיים, החפצים עצמם מזוהים יותר עם האמן עצמו, סגנונו האישי ורעיונותיו, מאשר עם מקום מגוריו.

Contemporary *Rimmonim* differ from all of the other objects in the present exhibition in several respects. In the past, *Rimmonim* were produced in local, identifiable styles, often based on architectural forms. Today they are fashioned mostly in what could be termed "International" style, which stresses contemporary design. While there are occasional subtle references to Jewish concepts, values and symbols, the objects are much more identifiable with the artist himself rather than where he resides, and with his own personal style and concepts.

עד לדור האחרון, רימונים עוצבו לצורכי שימוש בבית-כנסת. היום, רימונים רבים מיוצרים עבור אספנים ומוזיאונים, מבלי שישמשו בבית-כנסת כלל. הדגשה חדשה זו של הצד ה"אמנותי" מצביעה אולי על הזרמים המתחלפים ביהדות בת-זמננו, שמעמידים בספק את מרכזיותו של הטקס הדתי בזהות היהודית.

Until recently, Torah Finials were fashioned to be used on the Sefer Torah in a synagogue. Today many *Rimmonim* are produced directly for collectors and museums, without ever passing through ritual use. This new "artistic" emphasis, is perhaps representative of those swift currents in contemporary Jewry which question the centrality of religious ritual in Jewish identity.

50

Notes to the Catalogue Entries

1. Cf. B. Narkiss et al., eds. *Shoshanim Le David Synagogue. Ritual Objects*, Jerusalem, 1981 (Hebrew), p. 73.
2. Cf. Ch. Benjamin, *The Stieglitz Collection. Masterpieces of Jewish Art*, Jerusalem, 1987, No. 17.
4. Cf. Z. Hanegbi & B. Yaniv, *Afghanistan, The Synagogue and the Jewish Home*, Jerusalem, 1991, Nos. 13-16, esp. No. 14.
5. Cf. Sotheby's New York, *Judaica... Works of Art*, December 6-7, 1984, No. 406; idem, *Fine Judaica...*, November 9, 1983, No. 174A. Andijan is the easternmost town of Uzbekistan.
6. Cf. R. Grafman, *Crowning Glory. Silver Torah Ornaments of The Jewish Museum*, New York, New York, 1996, No. 424; R. Arbel & L. Magal, eds., *In the Land of the Golden Fleece. History of the Jews of Georgia and their Culture*, Tel Aviv, 1992 (Hebrew), Figs. 154, 155 and 159 (the top finials were restored on the basis of No. 155); and *Israel Museum News* 13 (1978), p. 93 (ill.).
7. Cf. Perry's Tel Aviv, *Judaica...*, January 22, 1986, No. 328 (Tiflis, 1880).
8. Cf. *Israel Museum Journal* XI (1993), p. 88, for a crown with similar Finials.
9. Cf. N. Feuchtwanger, ed., *Ohel Moshe, Centennial of the Neighborhood and its Synagogue 1882-1982*, Jerusalem, 1984 (Hebrew), p. 87, left (Fig. 61 -- mistakenly ascribed to Persia).
10. Cf. Y.L. Bialer & E. Fink, *Jewish Life in Art and Tradition. From the Collection of the... Wolfson Museum....* Jerusalem, Jerusalem, 1980, p. 106, upper left.
11. Cf. R.D. Barnett, *Catalogue of the Permanent and Loan Collection of the Jewish Museum, London*, London, 1974, No. 188, for a binding by the same silversmith; for another, cf. Musée d'Art Juif, *Art religieux juif. Reflet des styles, 13e siècle au 19e siècle*, Paris, 1956, No. 53.
12. From the Alessandria Synagogue, Piedmont.
17. Cf. a somewhat similar pair, by the same silversmith, in the Gross Family Collection, Ramat Aviv, No. 50.1.30.
18. Cf. an identical pair of Finials in the Max and Gitty Stern Collection, New Jersey (on a small Torah Case, No. MS/T 122).
20. Cf. Barnett, No. 16 (Pl. X, lower left); Magnes Museum, Berkeley, No. 79.49.7; *Encyclopedia Judaica* 7, col. 1077, Fig. 2.
21. Cf. D. Thon, "Tappuhim: Torah Finials from Morocco", *Israel Museum Journal* VII (1988), p. 91, Fig. 5 (= A. Muller-Lancet & D. Champault, *La vie juive au Maroc*, Jerusalem-Tel Aviv, 1986, p. 51, left, p. 52).
22. Cf. Sotheby's Jerusalem, *Judaica...*, May 24, 1987, No. 212; Sotheby's Tel Aviv, *Judaica*, April 23, 1995, No. 450.
23. Cf. (N. Bahrooz, ed.), *From the Remotest West. Ritual Articles from Synagogues in Spanish Morocco. The Hananiah Dahan Collection*, Tel Aviv, 1989, Nos. 1.c, 1.d, and 1.f.
24. Cf. Thon, p. 93, Fig. 8; *La vie juive*, p. 53, lower.
25. Cf. Editions du Scribe, *Juifs d'Egypte. Images et textes*, Paris, 1984², pp. 145, 147.
26. Cf. *Juifs d'Egypte*, p. 147, lower.
27. Cf. *Ohel Moshe*, p. 84, figs. 50-51; for a filigree version, cf. Sotheby's Tel Aviv, *Important Judaica*, October 2, 1991, No. 253.
28. For olivewood souvenirs from Jerusalem, see Y. Fischer, ed., *Art and Crafts in Eretz-Israel in the 19th Century*, Jerusalem, 1979 (Hebrew), chapter 2 (by R. Grafman).
30. Cf. Sotheby's New York, *Important Judaica*, June 26, 1985, No. 219.
31. For Torah Staves with the hand motif, cf. Grafman 1996, No. 917; I. Benoschofsky & A. Scheiber, *The Jewish Museum of Budapest*, Budapest, 1987, No. 30.
32. The same hallmarks appear on a cup and plate set in the Gross Family Collection, Ramat Aviv, Nos. 17.1.57 and 22.1.2 (dated 1802).
34. Cf. E. Schliemann, ed., *Die Goldschmiede Hamburg III*, Hamburg, 1985, p. 302, No. 835; cf. a Torah Shield by the same silversmith, K. Schilling, ed., *Monumenta Judaica. 2000 Jahre Geschichte und Kultur der Juden am Rhein*, Köln, 1963, No. E 359, Fig. 96, (Israel Museum, No. 148/130).
35. For a Torah Shield by the same silversmith, cf. L. Franzheim, ed., *Judaica. Kölnisches Stadtmuseum*, Köln, 1980, No. 69.
36. For Abraham Meldola, cf. e.g. *The Jewish Encyclopedia* VII, New York-London, 1907, col. 453.
37. Cf. Grafman 1996, Nos. 275-276, by the same silversmith.
38. Cf., by the same silversmith, also with large bases, Magnes Museum, Berkeley, Inv. No. 73.11; and cf. Barnett, No. 123 (by C. Bitzel, 1802).
39. For a very similar pair of Finials by the same silversmith, cf. Grafman 1996, No. 95.
40. For a drawing of one of the Finials of this pair see J. Pinkerfeld, *On Paths of Jewish Art*, Merhaviva, 1957 (Hebrew), p. 103.
41. Cf. C. Roth, *The Great Synagogue of London, 1690-1940*, London, 1950, Pl. 27, lower; p. xiv.
42. Cf. Barnett, No. 122.
43. See C. Roth, *The Great Synagogue, London*, Pl. 27, upper, and description on p. xiv; on the donor see *ibid.*, p. 177. For a similar pair of Dutch Finials, cf. Grafman 1996, No. 380; for a similar English pair, cf. *ibid.*, No. 366; for a small pair of Finials by the same silversmith, cf. *ibid.*, No. 385.
44. Cf., e.g., Sotheby's Amsterdam, *Fine Dutch... Silver, including Judaica*, November 28, 1994, No. 192.
45. Cf. Barnett, No. 115; for the Dutch prototype, cf. Grafman 1996, No. 383 (1705); for Abraham de Oliveyra, cf. J. Stone, "English Silver Rimmonim and their Makers", *Quest* 1 (1965), pp. 25-26; and M. Rodrigues-Pereira, "Abraham Lopes de Oliveira Silversmith", *Annual Report of the Jewish Museum, 1 January, 1991-31 March, 1992*, London, 1992, pp. 10-14.
46. For a kiddush cup of 1810 by this same silversmith, cf. Victoria & Albert Museum, *Anglo-Jewish Art and History*, London, 1956, No. 227 (misascribed to Thomas Daniel).
47. Cf., by the same silversmith, *Dehan Collection*, pp. 26-27, No. 1.h (dated 1890); and the similar Finials, Sotheby's Tel Aviv, *Important Judaica*, April 28, 1992, No. 432.
48. For a very similar pair, cf. *Mult Es Jövö*, 1912, II, p. 269, Fig. 26.
49. Cf. Grafman 1996, pp. 37-38 and Nos. 215-225, 355-359, and 795-806 for false Russian marks on American judaica.

Rimmonim —The Historical Perspective

Rimmonim (Torah Finials) are first mentioned in Cairo Geniza documents of the eleventh century. What form they had then, and what their relationship was with the associated Torah Cases, is obscure. Most likely, they were intended to be affixed to the upper ends of the *atzei hayyim* (Torah Staves), jutting out above the flat roof of the case, just as they do today. But today we see *Rimmonim* on domed Torah Cases, and on Torah Scrolls which are not kept in cases at all, but are "dressed" in precious textile mantles (see No. 36).

The Hebrew word *Rimmonim* literally means "pomegranate", and this name for the Torah Finials is derived from the Bible: "a golden bell and a pomegranate" (Exodus 28:34), referring to ornaments on the hem of the High Priest's garment. This association of bells and *Rimmonim* is still quite close, as can be seen on most of the Torah Finials in this exhibition. In some communities, the Finial is known as *tapuah*, "apple", possibly in reference to the fruit which grew on the "Tree-of-Wisdom".

The earliest extant examples of *Rimmonim* are from the Spanish realm: a pair from the Jewish community of Camarata in Sicily, now used as verge-heads in the Cathedral of Palma de Majorca. These are apparently from the early 15th century and are of tower form. Tower-form Finials appear in almost every Jewish community, but in style they differ considerably from region to region. Italy was a nodal point from which the tower form spread, to Holland, England and Germany in the north; to the lands of North Africa in the south; and to the Balkans in the east.

In the Middle East, and in Eastern Europe, different traditions are seen. In the Middle East, where Torah Cases are indigenous, the *Rimmonim* are generally smaller than their European counterparts, and entirely different forms are seen, often closely related to the concept of a fruit. One outstanding exception is the tall, thin *Rimmonim* typical to Yemen. Regional styles are often clearly defined, though there are several obvious "families" and forms – such as the Iraqi-Persian-Indian group.

In Eastern Europe, prior to the penetration of western Ashkenazi forms in recent times, the traditional form followed that of the upper Torah Stave handles. Indeed, in Galicia such Torah Finials were popularly known as *atzei hayyim*, "Trees-of-Life", even though they were removable from the top of the Staves. In Germany, too, the earliest Ashkenazi *Rimmonim* were actually Torah Stave covers, in the shape of the upper handles and usually nailed onto them. The earliest clearly removable *Rimmonim* in Germany appear to be relatively late, from the end of the 17th century.

All three of the main groups of Jewish communities – Middle Eastern, Sephardi and Ashkenazi – are almost evenly represented in the exhibition, along with examples from such special communities as Italy and the Romaniots of Greece (see the Map on p. 7). Contemporary Judaica is appropriately represented by an Israeli pair of *Rimmonim*, made by an artist of Iraqi origin, working in a modern style.

Rafi Grafman

A Collector's Credo

Why *Rimmonim*? This is invariably the question that friends ask when they see our collection for the first time. There is not one simple answer to this question. There are many complex ones. It starts with the human urge to collect. There are several explanations for this – but we would rather not spend time here discussing them all....

The issue of *what* to collect is more complicated. You start with stamps, as a child, and usually end up, as an adult, with paintings, good paintings if you have a good eye and can afford them. But do you get real satisfaction out of this when, basically, you have no personal connection to these objects? At a certain moment we felt that just gathering together different types of objects was not enough. We wanted to have a direct link to what we were collecting, and to us there was nothing more meaningful than Judaica. It connected us to our past as well as our present.

But Judaica is such a vast domain. We realized that because of financial reasons, as well as lack of space, we would not be able to cover the whole range. We would have to choose one period, one region, or one type of object. We chose the latter. Selecting which item to collect was relatively simple, and we had many good reasons for deciding on *Rimmonim*.

To start with, they are one of the few items in Judaica used by Jews all over the world. We are strong believers in the unity of the Jewish People. Universality across Jewish communities became *conditio sine qua non* for choice of item to collect. (Strangely enough, many items of Judaica are only used by a limited segment of our people.)

We were fascinated by *Rimmonim* because of their sheer beauty. They reflect the poverty or wealth of their respective communities, the style of the region they came from, as well as the period in which they were manufactured. Each single pair has its own, personal story. They were usually offered to a synagogue, and the offering reflected either sorrow (in memory of a deceased) or joy (to celebrate a happy event). These items were actually used for centuries, by generation after generation of mostly persecuted Jews, who gathered, prayed, and kissed the Torah Scrolls on which these *Rimmonim* had been placed, and this made them especially important to us. *Rimmonim* were a significant part of real Jewish life: Maimonides included them in his *Mishne Torah* among the very few holy things we revere, together with the Torah itself.

But there are a few more reasons for our choice of collection. The fact that *Rimmonim* come in pairs might have influenced us, given our disciplined Teutonic upbringing and consequent sense of symmetry. Our love for and involvement in architecture must have

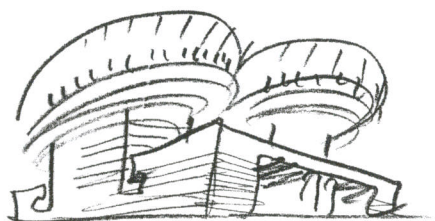
played a role as well, as *Rimmonim* sometimes reflect the structure of local towers. And last but not least, there existed no collection anywhere composed solely of *Rimmonim*. So we had found a niche. We have never regretted our choice. Unfortunately, it is becoming more and more difficult to add "good" pieces to the collection.

We just want to point out two extremely different examples of *Rimmonim*, both exhibited here: Pair No. 1 is from Iraq, late 19th century. It was our first acquisition, and it still is the purest, most literal example of what *Rimmonim* should be – the simple, unadorned form of the *rimmon*, the pomegranate which lent its name to the object. No. 11, from Venice, end of the 17th century, is certainly the most elaborate of the collection. This tower, presaging Rococo, is a clear example of how wealth, location and period all converge to create a unique object. As different as they are in complexity and character, both pairs of *Rimmonim* were used for the same purpose.

The selected 50 *Rimmonim* take us through Jewish life, in time and space.

We are happy to be able to present them, for the first time to the public, in this Inaugural Exhibition at the new Judaica Museum of The Cymbalista Synagogue and Jewish Heritage Center, Tel Aviv University Campus.

N. C.

The page and catalogue numbering in this volume are according to the Hebrew order.

In the catalogue entries note the abbreviations: H = Height; W = Width; Diam = Diameter.

A map showing the geographical distribution of the 50 *Rimmonim* may be found on page 7.

The Judaica Museum

The construction of The Cymbalista Synagogue and Jewish Heritage Center at Tel Aviv University is an extraordinary event in every respect. Intended not merely as a prayer facility for students, faculty and staff, it is to become a spiritual center for various activities, a stimulus for dialogue between the several currents in contemporary religious and secular Jewish life. It will play host to a variety of lectures, debates, symposia and gatherings. A Jewish studies room is to accommodate a basic library, as well as an array of computers with diverse data-bases. All this will be put at the service of students and faculty for the advancement and facilitation of their Judaic studies.

Its Judaica Museum, an integral unit of the Center, will house alternating exhibitions of Judaica themes or illustrative material in Judaic studies – prepared within the University or stemming from outside the University. It will thus constitute an expression of the artistic aspect of Jewish studies, as envisioned by the Cymbalista family. Being integrated within a most impressive piece of architecture, designed by the world-renowned architect Mario Botta, the Museum contributes an artistic dimension to the activities of The Jewish Heritage Center and constitutes its aesthetic realization.

In addition to the cultural and aesthetic message carried by the various exhibitions, the Museum is symbolic of the connection between Judaism and art. Judaism has very often been associated with beauty and art. Although not always sufficiently emphasized, this connection goes back to the very construction of the Temple, of which it was said "Blessed be the eye that saw it all," and to the *Mishkan*, the Tabernacle in the Wilderness, where Moses established a cadre of artisans to satisfy the artistic aspect of the construction, "for glory and for beauty". He placed this artistic task in the hands of Bezalel ben Uri, whose name has become a synonym of art, art education and the assembling of art.

This initial exhibition, *50 Rimmonim*, under the auspices of The Jewish Heritage Center, is extremely symbolic. Not only does the number coincide with that of the Jubilee of the State of Israel, it also associates and binds the Jewish artistic tradition from the Tabernacle with the present. In the Tabernacle, *Rimmonim*, "pomegranates", served as an ornament on the robe of the high priest. In Solomon's Temple *Rimmonim* ornamented the capitals atop the pillars. Throughout the generations of Jewish history, and till the present day, *Rimmonim* serve as ornaments crowning the Torah Scrolls. Nothing can better symbolize the continuity of Jewish artistic tradition. And no better choice could have been made for the inaugural exhibition of the Judaica Museum at the Center.

Aron Dotan,
Head of the Center

We thank...

Exhibition Curator and Catalogue Editor: Rafi Grafman

Judaica Consultant: William L. Gross

Catalogue Design and Production: Gilli Ball-Fridman

Photography: Zev Radovan

Color Separations and Plates: Photo-Montage Ltd., Tel Aviv

Printing and Binding: A.R. Printing Ltd., Tel Aviv

Cat. No. 1

ISBN 965-90007-1-5

© 1998

The Judaica Museum, The Cymbalista Synagogue and Jewish Heritage Center
Tel Aviv University

Printed in Israel

BANQUE PRIVÉE
EDMOND DE ROTHSCCHILD S.A. GENÈVE

Nordstern
Fine Art Insurance

Swiss Air Transport Co. Ltd.

50

R I M M O N I M

A SELECTION OF TORAH FINIALS
FROM A EUROPEAN FAMILY COLLECTION

ISRAEL 50 JUBILEE

TEL AVIV UNIVERSITY

The Judaica Museum, The Cymbalista Synagogue and Jewish Heritage Center